

پایش فضای کسب و کار

اردیبهشت ۱۳۸۹

کد موضوعی: ۳۲۰

شماره مسلسل: ۱۰۲۲۵

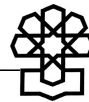
اردیبهشت ماه ۱۳۸۹

دفتر: گروه مطالعات فضای کسب و کار

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	پایش مطالبات تولیدکنندگان ایرانی در اردیبهشت ماه ۱۳۸۹
۷	ارتباط تشکل‌های تولیدی با قوه مقننه و توقعات آنها از برنامه پنجم توسعه / میزگرد تخصصی
۱۴	مروری بر چهار برنامه توسعه پس از انقلاب از منظر فضای کسب‌وکار
۲۵	انتظار کارآفرین برتر و پیشکسوت صنایع غذایی ایران از قوه مقننه
۲۸	وضعیت کسب‌وکار در ۲۰ کشور عرب زبان در سال ۲۰۰۹ و مقایسه آنها با وضعیت ایران
۳۳	نگاه فعالان کسب‌وکار به لایحه برنامه پنجم توسعه
۳۵	مهمترین اخبار فضای کسب‌وکار ایران در ماه گذشته

پایش فضای کسب‌وکار

اردیبهشت ۱۳۸۹

چکیده

در سال‌های اولیه تأسیس قوه مقننه در ایران، اصناف و تولیدکنندگان با هویت مستقل دارای کرسی نمایندگی از مردم در خانه ملت بودند. امروز و در فقدان ارتباطی نظام‌مند میان عاملین اقتصادی و قوه مقننه، گزارش ماهیانه پایش فضای کسب‌وکار سعی دارد با استخراج و تحلیل مطالبات تولیدکنندگان از مجلس شورای اسلامی، خلأ موجود را پر کند.

یکی از بخش‌های ۶ گانه این گزارش نشان می‌دهد گلایه از تعلل نظام بانکی در تأمین مالی واحدهای تولیدی و نیز تعرفه‌های نادرست در تجارت خارجی، پرشمارترین شکایت و مطالبه ابراز شده تولیدکنندگان ایرانی در چهار خبرگزاری مهم کشور در ماه گذشته بوده است. درخواست تشکل‌های تولیدی برای نقش‌آفرینی در فرآیند قانونگذاری، مطالباتشان از برنامه پنجم توسعه و نیز مروری بر اهداف و عملکرد چهار برنامه گذشته از منظر فضای کسب‌وکار، از دیگر بخش‌های اولین گزارش پایش فضای کسب‌وکار است.

مقدمه

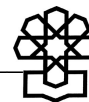
گروه مطالعات فضای کسب و کار در آذرماه سال ۱۳۸۸ در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تشکیل شد.

این گروه برای سال ۱۳۸۹ اجرای پنج مطالعه در موضوعات حقوق مالکیت، تأمین مالی تولید، مسیر خلق ایده تولیدی تا عرضه محصول به بازار، رصد (آسیب‌شناسی صنایع کشور) و تدوین شاخص ملی فضای کسب و کار را در دستور کار قرار دارد.

این گروه همچنین در سال ۱۳۸۹ از نحوه اجرای ۶ قانون مرتبط با تولید و سرمایه‌گذاری (شامل قانون رفع موانع تولید و سرمایه‌گذاری، قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت، قانون جامع بازار سرمایه و قانون اصل چهل و چهارم) گزارش نظارتی به همراه آسیب‌شناسی فرآیند اجرای هر یک ارائه خواهد کرد.

یکی دیگر از برنامه‌های گروه مطالعات فضای کسب و کار، تهیه گزارش پایش فضای کسب و کار است که اولین شماره آن در پیش روی شماست. در این سلسله گزارش‌های ماهیانه، قصد داریم ضمن ارائه دیدگاه‌های تشکل‌های تولیدی و توقعاتشان از قوه مقننه، هر ماه گزارشی از مطالبات مطرح شده توسط تولیدکنندگان سراسر کشور در ماه گذشته را به نمایندگان مجلس شورای اسلامی ارائه دهیم تا برآیند هر چه دقیق‌تری از مشکلات و خواسته‌های تولیدکنندگان کشور در اختیار سیاستگذاران قوه مقننه قرار گیرد. ارائه تجربه پارلمانی دیگر کشورها در تسهیل فضای کسب و کار و مرور مهمترین اخبار ناظر بر محیط کسب و کار در ماه گذشته از دیگر اجزای گزارش ماهیانه پایش فضای کسب و کار خواهد بود.

امید است این سلسله گزارش‌ها بتواند هرچه دقیق‌تر و مؤثرتر، مشکلات و خواسته‌های تولیدکنندگان و کارآفرینان ایرانی را به کمیسیون‌ها و نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی انتقال دهد.

پایش مطالبات تولیدکنندگان ایرانی در اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۹

مشکلات و مطالبات تولیدکنندگان ایرانی در ماه گذشته

جدول و نمودار زیر، خلاصه‌ای از ۱۶۹ شکایت و مطالب مطرح شده از سوی تولیدکنندگان و عاملین کسب‌وکار کشور از چهار خبرگزاری ایسنا، ایلنا، فارس و مهر از تاریخ ۲۰ فروردین تا ۲۰ اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۹ است.

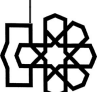
هدف از گردآوری این جدول و نمودار این بوده است تا سیاستگذاران قوه مقننه و نمایندگان مجلس شورای اسلامی در جریان مشکلات و مطالبات ابراز شده تولیدکنندگان کشور قرار گیرند. در این بررسی صرفاً اخبار و گزارش‌های چهار خبرگزاری یاد شده مورد استفاده قرار گرفته است چرا که خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، صرفاً نگاهی مثبت به مسائل اقتصادی دارد و مشکلات تولیدکنندگان را کمتر منعکس می‌کند. روزنامه‌ها نیز به‌دلایل و انگیزه‌های مختلف در انعکاس نظرات تولیدکنندگان دچار تورش هستند علاوه بر آن، اغلب مطالب خبرگزاری‌ها را منتشر می‌کنند که استفاده از آنها می‌توانست این بررسی را دچار مشکل دوبارشماری یا چندبارشماری کند.

طی فاصله یک‌ماهه بیستم فروردین تا بیستم اردیبهشت ۱۳۸۹، چهار خبرگزاری ایسنا، ایلنا، فارس و مهر مجموعاً ۱۶۹ شکایت و مطالبه ابراز شده از تولیدکنندگان و عاملین اقتصادی بخش‌های خصوصی، تعاونی و دولتی منتشر کرده‌اند که این شکایت‌ها و مطالبات به تفکیک موضوع و فراوانی در جدول و نمودار زیر منعکس شده است.

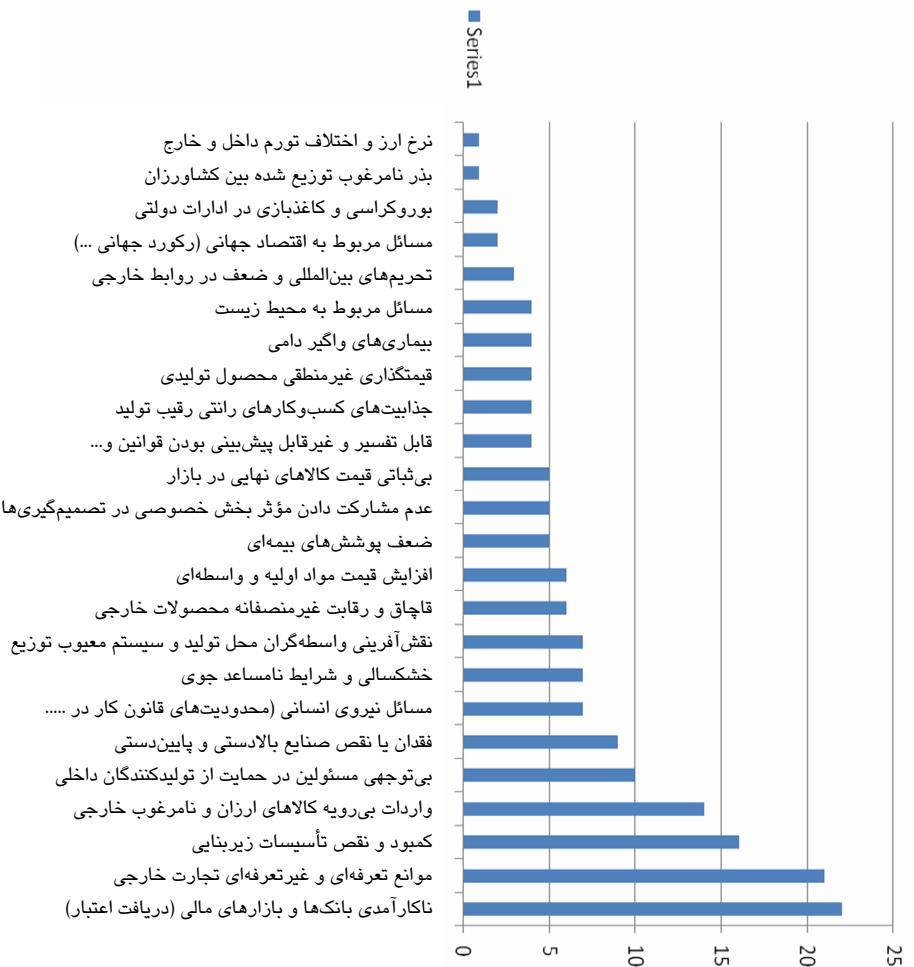

جدول ۱. خلاصه‌ای از ۱۶۹ شکایت و مطالبه مطرح شده از سوی تولیدکنندگان کشور طی یکماه اخیر

ردیف	موضوع	تعداد
۱	ناکارآمدی بانک‌ها و بازارهای مالی (دریافت اعتبار - دریافت تسهیلات بانکی - فروش اوراق مشارکت و محصولات مالی)	۲۲
۲	موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای واردات مواد اولیه و صادرات محصولات و خدمات	۲۱
۳	مسائل مربوط به کمبود و نقص تأسیسات زیربنایی (برق، حمل و نقل، آبرسانی و...)	۱۶
۴	واردات بی‌رویه کالاهای ارزان و نامرغوب خارجی	۱۴
۵	بی‌توجهی مسئولین در حمایت از تولیدکنندگان داخلی	۱۰
۶	فقدان یا نقص صنایع بالادستی و پایین‌دستی	۹
۷	مسائل نیروی انسانی (محدودیت‌های قانون کار در تعدیل و جابجایی نیروی کار، مسائل بیمه نیروی کار، شکایت نیروی کار کم‌بازده)	۷
۸	خشکسالی و شرایط نامساعد جوی (در جنوب کشور)	۷
۹	نقش‌آفرینی واسطه‌گران مخل تولید و سیستم معیوب توزیع کالای نهایی	۷
۱۰	قاچاق و رقابت غیرمنصفانه محصولات خارجی (محصولات شرکت‌های خارجی که با مشکلات بسیار کمتری نسبت به شرکت‌های داخلی تولید می‌شوند، با تعرفه اندک یا بازارشکنی و یا از راه قاچاق به بازار داخلی راه یافته‌اند و به شکل غیرمنصفانه‌ای تولیدکنندگان ایرانی را از بازار ایران خارج می‌کنند)	۶
۱۱	افزایش قیمت مواد اولیه و واسطه‌ای	۶
۱۲	ضعف پوشش‌های بیمه‌ای	۵
۱۳	عدم مشارکت دادن مؤثر بخش خصوصی در تصمیم‌گیری‌های ناظر بر کسب‌وکار	۵
۱۴	بی‌ثباتی قیمت کالاهای نهایی در بازار	۵
۱۵	قابل تفسیر و غیرقابل پیش‌بینی بودن قوانین و مقررات (مالیات، عوارض، تعرفه‌های صادراتی و وارداتی، نرخگذاری‌های گمرکی و...)	۴
۱۶	جذابیت کسب‌وکارهای رانتهی و رقیب تولید (رانته‌های موجود در بازار، سودآوری واردات، سودآوری بیشتر فعالیت‌های دلالی و توزیعی در کسب‌وکار موجود یا کسب‌وکار رقیب مانند ساختمان‌سازی نسبت به تولید و...)	۴
۱۷	قیمتگذاری غیرمنطقی محصول تولیدی بدون توجه به قیمت تمام شده آن	۴
۱۸	بیماری‌های واگیر دامی	۴
۱۹	مسائل مربوط به محیط زیست (ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها)	۴
۲۰	تحریم‌های بین‌المللی و ضعف در روابط خارجی	۳
۲۱	مسائل مربوط به اقتصاد جهانی (رکود جهانی، نوسانات شدید در قیمت جهانی برخی کالاها و...)	۲
۲۲	بوروکراسی و کاغذبازی در ادارات دولتی	۲
۲۳	بذر نامرغوب توزیع شده بین کشاورزان	۱
۲۴	نرخ ارز و اختلاف تورم داخل و خارج	۱
۲۵	تعداد کل شکایات و مطالبات منعکس شده در خبرگزاری‌های تحت بررسی	۱۶۹

نمودار ۱. مقایسه تعداد شکایات و مطالبات مطرح شده

چند ملاحظه در تحلیل این گزارش:

قبل از تحلیل و استخراج از جدول و نمودار فوق، توجه به چند نکته ضروری است:

۱. در استخراج شکایات‌ها و مطالبات عاملین کسب و کار، وزن گویندگان، یکسان و مساوی تلقی شده است.

۲. مسائل مطرح شده صرفاً از زاویه نگاه تولیدکنندگان است و چه بسا نگاه کارشناسان به مسائل و مشکلات تولید، کمی با نتایج این مطالعه تفاوت داشته باشد، چرا که کارشناسان ملاحظاتی دارند که تولیدکنندگان ممکن است نداشته باشند.

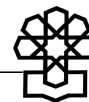
۳. این مطالعه صرفاً در پی استحصال مشکلات و شکایات‌ها بوده و طبعاً نیمه خالی لیوان را ملاحظه کرده است. در واقع، هدف از این گزارش ارزیابی فضای کسب و کار نبوده است، بلکه انعکاس مشکلات بوده است.

۴. برخی مشکلات ابراز شده نیاز به پردازش کارشناسی دارند و چه بسا برخی مطالبات

تولیدکنندگان، فراقانونی یا برخلاف مصلحت اقتصاد ملی باشد. مانند میل به حفظ انحصارات یا محدودیت‌های زیست‌محیطی.

۵. مجموعاً هدف این مطالعه، استخراج مهمترین مشکلات ابراز شده تولیدکنندگان در ماه گذشته بوده است و محقق قصد داشته توجه سیاستگذاران را به اهم مشکلات بیان و منعکس شده عاملین کسب‌وکار جلب کند. چه بسا برخی مشکلات موجود به دلایل مختلفی بیان نشده‌اند که طبعاً در این گزارش هم ارائه نشده‌اند.

ارتباط تشکل‌های تولیدی با قوه مقننه و توقعات آنها از برنامه پنجم توسعه / میزگرد تخصصی

اشاره: گروه مطالعات فضای کسب و کار با هدف شناخت و تقویت راه‌های ارتباط تشکل‌های تولیدی با قوه مقننه و بیان توقعات تولیدکنندگان ایرانی از قانون برنامه پنجم توسعه، میزگردی در تاریخ ۲۸ فروردین‌ماه با حضور آقایان: دکتر سیدجعفر قادری، نایب رئیس محترم کمیسیون برنامه و بودجه مجلس شورای اسلامی، حسین رحمانی‌نیا، دبیر کل محترم اتاق بازرگانی، محمدرضا ستوده، دبیر کل محترم انجمن مدیران صنایع، دکتر احمد میدری، استاد دانشگاه و نماینده سابق مجلس شورای اسلامی، ناصر الوکی، مشاور دبیرکل اتاق تعاون برگزار کرد. خلاصه اظهارات شرکت‌کنندگان در این میزگرد به همراه سؤالات مطرح شده به این شرح است:

سؤال ۱. مجلس و تولیدکنندگان چگونه و با چه سازوکاری می‌توانند برای بهبود فضای کسب و کار اقدام کنند؟ فرصت‌ها و چالش‌های همکاری تولیدکنندگان و مجلس شورای اسلامی برای بهبود فضای کسب و کار در کشور چیست؟

آقای مهندس ستوده: انجمن مدیران صنایع درباره این موضوع کار کرد و به آن حساس است ما در ماه‌های اخیر بر روی برنامه پنجم و اصل‌چهارم متمرکز بوده‌ایم فضای کسب و کار واجد اشکالات ساختاری است و ساختار به‌راحتی قابل تغییر نیست ولی در داخل ساختاری قابل اصلاح هست الان این عزم و اراده وجود دارد. یک نسخه از لایحه اتاق برای بهبود فضای کسب و کار رسیده است. انجمن مدیران صنایع با ۲۵۰۰ عضو ۴۴ گزارش کارشناسی منتشر کرده‌اند تا روی قوانین و مقررات در جریان تصویب تأثیر بگذاریم و هشدار دهیم مانند لایحه بودجه. درحال حاضر ارتباط منطقی و تعامل سیماتیک بین نمایندگان بخش خصوصی و مجلس وجود ندارد.

آقای میدری: عمده صنایع کشور ۲۵ درصد ارزش‌افزوده GDP در تهران و چند مرکز تولیدی هستند. نمایندگان استان تهران رابطه زیادی با جامعه تولیدکنندگان تهران ندارند، اما نمایندگان شهرستان بیشتر درگیر مسائل صنعتی و کشاورزی هستند. تهرانی‌ها بیشتر مسائل ملی را دنبال می‌کنند. مثلاً نماینده محلات مسائل گلکارها را پیگیری می‌کند یا نمایندگان بوشهر مسائل میگو دارها را دنبال می‌کنند.

تجربه نمایندگی من این بود که یک قانونی را وضع می‌کردیم، اما تولیدکننده‌ها می‌گفتند اجرایی نیست وزیر هم با یک بهانه آن را اجرا نمی‌کرد. انجمن مدیران صنایع کار خوبی را شروع کرده

است شاید مرکز پژوهش‌ها بتواند این کار را انجام دهد که قوانین را پیش از اجرا ارزیابی کند. اگر این کار انجام شود، سیاستگذاری خیلی معقول‌تر می‌شود.

در بسیاری از کشورها بدون دریافت نظر تشکل‌های ذینفعان، قانون وضع نمی‌کنند مثلاً در انگلستان هیچ بخشنامه‌ای صادر نمی‌شود مگر نظر تشکل‌ها اخذ شده باشد.

آقای رحمانی‌نیا: موضوع خوب و مهمی است. در تدوین بودجه برای اولین بار امسال از اتاق بازرگانی و اتاق تعاون برای اظهارنظر درباره لایحه بودجه دعوت کردند در کمیسیون تلفیق این کار تا به حال سابقه نداشت کار خیلی خوبی بود که باید نهادینه شود این تجربه موفق باید به بقیه کمیسیون‌ها تعمیم داده شود چرا که رابطه بین تولیدکنندگان و نمایندگان نهادینه نشده است. همه کمیسیون‌ها باید از نظر تشکل‌های تخصصی مرتبط استفاده کنند حتی کمیسیون‌های فرهنگی. نماینده بخش خصوصی و تعاونی هم بهتر است در کمیسیون‌ها حضور داشته باشند. برای عملی شدن این پیشنهاد آیین‌نامه داخلی مجلس بهتر است اصلاح شود.

آقای الوکی: به نظر من هم، هم‌اکنون بین تولیدکنندگان و نمایندگان مجلس ارتباط سازمان‌یافته وجود ندارد. در دوره‌های قدیم به‌طور سنتی بخش بازار و تولیدکنندگان سنتی با حکومت ارتباط داشتند و حدودی و حریم‌هایی برای هم قائل بودند ولی با توسعه اقتصادی و تولید مدرن، این ارتباطات و حریم‌ها از بین رفته است و ارتباط اتاق‌های بازرگانی و نمایندگان اتاق‌ها در کمیسیون‌ها قبلاً الزام بود ولی امروز دیگر این ارتباط وجود ندارد چرا که در اقتصاد ما دولت همه‌کاره است و هم تصدی‌ها را در اختیار دارد و در تعیین نرخ کالاهای جزئی هم دخالت می‌کند.

آقای میدری: پیشنهاد به مرکز این است که فعلاً آیین‌نامه را تغییر ندهید، اما برای نهادینه کردن ارتباط تولیدکنندگان و مجلس ابتدا اعتقاد فرهنگی انجام دهید. وزارت صنایع برای تدوین استراتژی توسعه صنعتی در سال ۱۳۸۰ حتی از یک تولیدکننده هم نظر نخواست. کارشناسان ما هنوز این اعتقاد را ندارند که باید با تشکل‌ها نشست و نظر آنها را شنید. ما در مجلس ششم این مشکل را داشتیم که کمیسیون‌ها کارشناسان مرکز پژوهش‌ها را به زور می‌پذیرفتند، اما الان این فرهنگ ایجاد شده است. کم‌کم باید راه تشکل‌های تولیدی را هم به مجلس باز کنیم و به تدریج این کار را مرکز پژوهش‌ها ساماندهی کند. کار مهم دیگر، اصلاح آیین‌نامه‌های مصوب دولت است، هیئت تطبیق مصوبات می‌تواند از تشکل‌ها در این باره کمک بگیرد. مرکز پژوهش‌ها هم می‌تواند پلی باشد بین تشکل‌های تولیدی - خدماتی و قوه مقننه.

آقای سنوده: شناسایی قوانین در اصلاح آنها در راستای بهبود فضای کسب و کار هزینه‌های قوانین را قبل از اجرا بگوید ما موافقیم که مرکز پلی شود بین تشکل‌ها و مجلس تا آثار و هزینه و منافع قوانین و مقررات را به مجلس اطلاع دهید.

تجربه اصلاح مالیات نوشابه‌های گازدار امسال جواب داد که ردیف مربوط اصلاح شد یک تجربه عالی همکاری تشکل‌ها و مجلس بود و آثار خوبی گذاشت.

آقای قادری: مجلس دو وظیفه دارد تقنین و نظارت، برخی همکاران در ادوار گذشته و اکنون فقط با دید قانونگذاری، ارتباطشان را با جامعه قطع می‌کنند برخی دیگر هم به عکس از قانونگذاری غفلت می‌کنند و فقط به مشکلات حوزه انتخابیه می‌پردازند. ما اکنون تشکل‌هایی داریم که مشکلاتشان و خواسته‌هایشان را به مجلس می‌رسانند. این الگوی مناسبی است چرا که تشکل‌ها بهتر می‌توانند نمایندگان را قانع کنند. گاهی نمایندگان و حتی دولت، در فرآیندی عجولانه طرح و لایحه می‌آورند مجلس که از پختگی لازم برخوردار نیستند. ما یک پیشنهادهایی داریم برای فراگیر کردن قانونگذاری و نظارت. که طرح شکل‌گیری کمیته‌های مشورتی نمایندگان در حوزه‌های انتخابیه نام داشت. قرار بود اینها رابط نمایندگان در حوزه‌های انتخابیه هم باشند، اما متأسفانه به‌خاطر بار مالی، این طرح رد شد در صورتی که این کمک می‌کرد به ارتباط مؤثرتر نمایندگان با مشکلات واقعی و روز جامعه. جامعه انتظار دارد مجلس حرف آخر را بزند. باید در مجلس حرف کارشناسان اجماع حاصل شود بعد تصمیم‌گیری شود، اما متأسفانه گاهی بررسی‌ها در حد مقدمات می‌مانند و در مجلس طرح‌های نپخته تصویب می‌شود.

بخش خصوصی هم باید نهادها و ساختارهای لازم را برای دفاع از حرفش داشته باشد. مثلاً ماده (۹۴) قانون اصل چهل و چهارم اتاق را ملزم کرد برای تسهیل کسب و کار لایحه ارائه کند، اما اتاق در ارائه لایحه تأخیر کرد و دست آخر چیزی را که آورد، قوی نبود. امسال حضور نماینده بخش‌های خصوصی و تعاونی در کمیسیون بودجه مفید و مؤثر بود و بهتر است این تجربه به همه کمیسیون‌ها تعمیم یابد. متأسفانه بخش دولتی گاهی بخش خصوصی را بازی می‌دهد. این به‌خاطر ساختار قوانین ماست که بانکدار دولتی پرداخت یا عدم پرداخت تسهیلات برایش فرقی نمی‌کند، این کار را نمی‌کند تا پاسخگویی هم نداشته باشد.

نکته دیگر اینکه فراکسیون‌ها برای ایجاد ارتباط تولیدکننده‌ها و مجلس ابزار خوبی هستند، اما کار فراکسیونی به ابتکارات فردی بستگی دارد به همین دلیل برای این کار باید ساختار تعریف شود. خیلی اوقات در بررسی و تصویب قوانین به آثار و پیامدهای قانون نگاه نمی‌کنند، بلکه به هزینه‌های بیشتر نگاه می‌کنند تا درآمدهایش. مرکز پژوهش‌ها می‌تواند با کمک تشکل‌ها، آثار قوانین را پیش از تصویب پیش بینی و به نمایندگان اعلام کند تا تصمیم مفیدتر و پخته‌تری در

مجلس اتخاذ شود. در برنامه پنجم باید بتوانیم تشکل‌های بخش خصوصی را تقویت کنیم و نقش‌های مؤثر بهشان بدهیم.

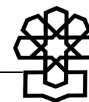
سؤال ۲. اجرای چهار برنامه توسعه طی ۲۰ سال گذشته چه دستاوردها و تجربیاتی برای حمایت از تولید و سرمایه‌گذاری در ایران داشته است؟

آقای ستوده: با توجه به برنامه‌های توسعه و رویکرد آنها برای بخش صنعت می‌توان گفت که در اغلب این برنامه‌ها مسائل بخش صنعت و حضور بخش غیردولتی در اقتصاد مورد توجه قرار گرفته است. برای نمونه راهبردهای آزادسازی اقتصاد، خصوصی سازی، به‌وجود آوردن شرایط برای اقتصاد رقابتی، کاهش هزینه‌های تولید و دسترسی به نهاده‌ها، گسترش صادرات صنعتی، تأکید بر صنایع نوین و با فناوری بالا مورد تأکید همه برنامه بوده است. اما به دلایل مختلف این برنامه‌ها در دستیابی به اهداف هدف موفق نبوده‌اند.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود اگرچه در طول برنامه‌های گذشته مجموعه‌ای از سیاست‌ها در جهت اصلاحات ساختاری و نهادی در بخش صنعت صورت گرفت، اما به دلایل مختلف از جمله عدم تکمیل فرآیند تهیه برنامه و حلقه‌های اجرایی آن، عدم شکل‌گیری نظام مدیریت هماهنگ و منسجم توسعه حرکت‌ها و جهت‌گیری‌های مذکور نیمه‌تمام و ناقص مانده است.

با توجه به وجود قوانینی چون هدفمند کردن یارانه‌ها و قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی در کشور و بررسی طرح اصلاح الگوی مصرف انرژی در مجلس شورای اسلامی، لازم است موادی از قانون برنامه چهارم که در ارتباط با توسعه کارآفرینی صنعتی با استفاده از منابع حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی، تمهیدات مربوط به کاهش مصرف انرژی در بخش صنعت، دستیابی به بهره‌وری عوامل تولید در بخش صنعت، تفکیک وظایف سیاستگذاری و اعمال حاکمیت در وزارت صنایع و معادن در برنامه پنجم تنفیذ شود.

آقای میدری: در کشورهایی که نظام برنامه ریزی سیستماتیک داشته‌اند، درجه دمکراتیک کار تدوین برنامه خیلی تفاوت داشت با کشور ما که بخش خصوصی هیچ حضوری در تدوین برنامه ندارد. در برنامه‌های قبلی چه بعد و چه قبل از انقلاب، بخش خصوصی هیچ حضوری در تدوین برنامه نداشت. در فرانسه تشکل‌ها تدوین بخش خاصی از برنامه را در اختیار دارند مثلاً در بخش برق از بخش خصوصی می‌پرسد شما چه برنامه‌ای دارید در مرحله دیالوگ بخش خصوصی با دولت وارد گفتگو می‌شود. خیلی جاها مسائل به دور از تجربه‌های تولیدکننده‌ها قانونگذاری می‌شود از جمله

قوانین برنامه پنج‌ساله مثلاً در زمان مدیریت من در وزارت اقتصاد، بیمه‌های خصوصی را دعوت کردم برای تدوین مقررات مربوط به خودشان.

آقای رحمانی‌نیا: بعد از انقلاب توجه به مردم بوده است. یک زمانی در شورای پول و اعتبار ترکیب کاملاً دولتی بود یا شورای عالی صادرات. در برنامه سوم بخش خصوصی و تعاونی هم داخل اینها شدند. درخواست‌های بخش خصوصی اولین اثرش تأمین مالی است و محدود است بانک‌های ما تولیدکنندگان را خیلی می‌دوانند و طوری با او رفتار می‌کنند که گویی نمی‌خواهند تسهیلات بدهند یا می‌خواهند ندهند و آنقدر تولیدکننده را می‌برند و می‌آورد تا تولیدکننده را خسته کند. اگر نمایندگان بخش خصوصی و تعاونی در کمیسیون‌ها و فرآیند تصمیم‌گیری به بازی گرفته شوند، کیفیت قوانین تصویب شده هم افزایش می‌یابد.

آقای الوکی: متأسفانه آمار رشد بخش‌ها در کشور ما شفاف و روشن نیست. انتقادی که وجود دارد، عدم رضایت اجرایی قوانین برنامه است. مثلاً در برنامه چهارم ماده (۱۰۳) برای توسعه تعاون وجود دارد و قرار بود آیین‌نامه اجرایی این ماده ظرف ۶ ماه تصویب شود، اما این حکم ضمانت اجرایی نداشت. به نظر من مهمترین درس و تجربه چهار برنامه گذشته باید این باشد که برای هر حکمی، ضمانت اجرای منطقی پیش‌بینی شود.

سؤال پایانی. قوه مقننه از طریق برنامه پنجم توسعه چگونه می‌تواند به بهبود فضای کسب‌وکار کمک کند؟

آقای ستوده: بخش خصوصی از طریق مرکز پژوهش‌ها تلاش می‌کند نظرش را به مجلس ارائه دهد در واقع پناه آورده است به مرکز پژوهش‌ها، توقع ما این است که در برنامه پنجم جایگاه بخش خصوصی را مشخص کنند در اقتصاد ما. قوانین متعدد و بیشتر، دست و پای ما را می‌بندند. هنوز سیاستگذاران ما دولتی فکر می‌کنند و هنوز به بخش خصوصی اعتماد ندارند. توقع ما این است که همین حضور اندک بخش خصوصی در مجلس را قانونمند کنید اگر تشکل‌های تولیدی در مجلس حضور و نفوذ داشتند، اصلاح قانون کار این همه سال معطل نمی‌ماند.

آقای میدری: نتیجه کار اتاق ایران درباره تهیه لایحه بهبود فضای کسب‌وکار نشان می‌دهد که مشکل فقط در بخش دولت نیست. من هم آنجا همکارشان بودم و گفته‌اند همه تشکل‌های فراگیر کمک بگیرند ولی متأسفانه این کار را نکردند. این مشکل نشان می‌دهد که در ایران شرکت‌ها مسئولیت‌پذیری اجتماعی کمی دارند و باید به منافع جمعی و مسئولیت اجتماعی توجه بیشتری داشته باشند مانند منافع مصرف‌کنندگان، کارگران و بهبود وضع کل اقتصاد. اکثر تشکل‌ها این‌ها را

دقت نمی‌کنند. و درباره این مسائل احساس مسئولیت نمی‌کنند. تشکل‌های صنفی فقط وضع روزشان را دقت می‌کنند و بازی را طوری تعیین می‌کنند که مصرف‌کنندگان ضرر کنند. تشکل‌های صنفی ما هم مسئولیت اجتماعی ندارند مرکز پژوهش‌ها باید علاوه بر زمینه‌سازی حضور تشکل‌ها در مجلس، بحث مسئولیت‌های اجتماعی‌شان را به آنها یادآوری و آنها را به ادای این مسئولیت‌ها تشویق یا ملزم کند تا منافع بلندمدت جامعه را هم ببینند. باید در برنامه پنجم برای این کار برنامه‌ریزی کنند مثلاً نمایندگان بخش خصوصی در شورای اقتصاد هستند، اما یا به دلیل مسئولیت‌ناپذیری اجتماعی‌شان، فقط منافع خودشان را دنبال می‌کنند.

آقای الوکی: طبق قانون اصل چهل و چهارم باید تا پایان برنامه پنجم، سهم بخش تعاون در اقتصاد به ۲۵ درصد زمینه‌های این رشد را از لایحه انتظار داریم. متأسفانه به نظرات ما در کمیسیون‌های تدوین لایحه برنامه درباره افزایش سهم بخش تعاون چندان توجه نشد. در قانون روش‌های مختلف واگذاری‌های متنوع را دیده است، اما آیین‌نامه‌هایش نیامده است آن فضا و رشدی که سهم تعاون را به ۲۵ درصد می‌رساند ما برای توسعه بخش تعاون حمایت‌های خاصی می‌خواهیم، اما مشوق‌ها هیچ‌کدام در برنامه نیامده است.

آقای رحمانی‌نیا: یک نکته‌ای از مرکز ندیدیم کار کردن روی اصل چهل و چهارم است. پایش اصل چهل و چهارم را ندیده‌ایم جای خالی این قضیه احساس می‌شود. انصافاً مجلس در تصویب قانون اصل چهل و چهارم کار بزرگی انجام داد. کار بزرگی بوده الان رها شده است. برنامه پنجم می‌تواند یکی از بندهای رسیدن به بخش تعاون به سهم ۲۵ درصد باشد. در لایحه درباره بخش تعاون تنها چیزی که رعایت نشده همین روش تحقق سهم بخش تعاون است. عین همین سیاست‌های را طی چهار خط نوشته‌اند درحالی که برنامه پنجم عملیاتی است دستور رهبری این بوده است که برنامه هر سال به نحوی بنویسید که این ۲۵ درصد محقق شود. در سایر موارد هم تعهد کمی دولت پذیرفته است این مجلس باید یک تصمیم انقلابی بگیرد یا این لایحه را برگرداند یا آن را از اساس تغییر دهد. ما وقتی لایحه برنامه پنجم درباره بخش تعاون را دیدیم شوکه شدیم. از اصلاح لایحه باید کاری کنیم که بین قانون اصل چهل و چهارم و برنامه پنجم یک ارتباط منسجم برقرار شود.

آقای قادری: برنامه پنجم باید ذیل سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی تدوین شود. انتظار ما از برنامه پنجم این است که به اصلاح قوانین جهت هم بدهد. مسئله ما مسئله تفرق و تناقض قوانین است. الان در ادارات دولتی مستند به قوانین می‌توانند کار شما را انجام دهند و می‌توانند مستند به قوانین کار شما را انجام ندهند. این مسئله تفرق و تناقض قوانین را نشان می‌دهد. برنامه پنجم باید این تفرق‌ها را برطرف کند. از زمان شکل گرفتن شورای عالی استان‌ها، اینها در کنار مجلس و دولت

طرح و لایحه می‌دهند با اینها هم اصلاح و قوانین تسریع شده است. فراکسیون شوراها و شهرداری‌ها در این یک سال و خرده‌ای نزدیک به ۲۰ طرح اصلاحی داده‌ایم. طرح بازسازی بافت‌های فرسوده و طرح‌های دیگر در دستور کار این هفته مجلس است که از این مسیر و فرآیند آمده است. سازوکار در این مسیر وجود دارد. این ارتباط باید بین اتاق‌های بازرگانی و تعاون با مجلس هم وجود داشته باشد. تا مشکلات تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران سریع‌تر و مؤثرتر حل شود.

مروری بر چهار برنامه توسعه پس از انقلاب از منظر فضای کسب‌وکار

چکیده

در آغاز هر برنامه‌ریزی لازم است ارزیابی از عملکرد برنامه قبلی به عمل آید تا براساس آن، توفیق یا ناکامی‌های نسبی در دستیابی به هدف‌های برنامه، روشن شده و دلایل آن مشخص شود تا در برنامه‌ریزی آینده به کار آید. از آنجا که موضوع بهبود فضای کسب‌وکار در سال‌های اخیر مورد توجه سیاستگذاران اقتصادی قرار گرفته و توجه به آن می‌تواند با برطرف کردن مشکلات پیش روی فعالان کسب‌وکار، رشد اقتصادی را تسریع کند، در این گفتار در آستانه بررسی برنامه پنجم توسعه در مجلس شورای اسلامی، تجربیات و آثار قوانین برنامه توسعه گذشته بر فضای کسب‌وکار کشور مورد بررسی قرار گرفته است. منظور از فضای کسب‌وکار در ادبیات اقتصادی، عوامل مؤثر بر عملکرد بنگاه‌های اقتصادی است که مدیران یا مالکان بنگاه‌ها نمی‌توانند آنها را تغییر داده یا بهبود بخشند.^۱ ثبات اقتصاد کلان، امنیت اقتصادی، کیفیت زیرساخت‌ها، قوانین و مقررات کشور، کیفیت نهادهای اجرایی، قضایی، تقنینی، هزینه و امکان دسترسی به اطلاعات و آمار از جمله عواملی هستند که عملکرد واحدهای اقتصادی (قیمت تمام شده، سودآوری و رقابت‌پذیری) را تحت تأثیر قرار می‌دهند، درحالی که مدیران واحدهای اقتصادی نمی‌توانند تأثیر چندانی بر آنها بگذارند. ۲۰ سال برنامه‌ریزی و تدوین و اجرای چهار برنامه پنج‌ساله توسعه تجربیات بزرگی برای بهبود فضای کسب‌وکار در اختیار سیاستگذاران کشور قرار داده است. شاید مهمترین پیام برنامه‌های قبلی برای برنامه پنجم توسعه این باشد که بدون ثبات اقتصادی، اجرای برنامه‌های توسعه در جهت بهبود فضای کسب‌وکار موفقیت مورد انتظار را نخواهند داشت.

با توجه به مشکلات و موانع قانونی متعدد فرا راه تولید و سرمایه‌گذاری در ایران، پیشنهاد می‌شود از فرصت تصویب قانون برنامه پنجم توسعه برای رفع این موانع استفاده کرده و احکامی در جهت ارتقا و تحکیم ضمانت‌های حقوق مالکیت، شفاف کردن اطلاعات، ثبات و پیش‌بینی‌پذیر کردن تغییرات قوانین و مقررات ناظر بر تولید و گسترش امنیت اقتصادی در قانون برنامه تعبیه شود.

مقدمه

تدوین برنامه‌های عمرانی پیش از پیروزی انقلاب اسلامی برای پیشرفت کشور در عمل از سال ۱۳۲۷ شروع شد و با اجرای دو برنامه هفت‌ساله و سه برنامه پنج‌ساله ادامه یافت. پس از پیروزی

انقلاب اسلامی با پایان یافتن جنگ تحمیلی و شروع دهه دوم انقلاب و ضرورت ایجاد تحول در اقتصاد کشور و بازسازی اقتصاد آسیب دیده از جنگ تحمیلی و ایجاد زمینه لازم به منظور بهبود وضع زندگی مردم، برنامه توسعه کشور در قالب برنامه های پنج ساله عملاً از سال ۱۳۶۸ شروع شد که تاکنون چهار برنامه توسعه در کشور تصویب شده و به اجرا درآمده اند. هر کدام از برنامه های توسعه پس از پیروزی انقلاب اسلامی در رسیدن به اهداف خود، دارای درجات مختلفی از موفقیت هستند. در این نوشتار برنامه های توسعه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی را از منظر تسهیل و بهبود در فضای کسب و کار کشور مورد بررسی قرار می دهیم.

۱. برنامه اول توسعه (۱۳۶۸-۱۳۷۲)

برنامه پنج ساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در دوره ۱۳۶۸-۱۳۷۲، با انتخاب راهبرد «آزادسازی اقتصادی» آغاز شد. هدف اصلی این برنامه آن بود که با سرمایه گذاری دولت در زمینه بازسازی خسارت های جنگ تحمیلی و بهره برداری حداکثری از ظرفیت های موجود، روندهای منفی اقتصادی حاکم را به نفع ایجاد رشد اقتصادی در کشور تغییر دهد و بستر تداوم رشد در آینده را فراهم کند. از این رو، برنامه اول توسعه به «برنامه سازندگی» شهرت یافت و به سرمایه گذاری های هنگفت در زیرساخت ها مرکز ثقل برنامه بود.

جهت گیری اصلی این برنامه، آزادسازی اقتصادی و بازسازی زیربنای خسارت دیده ناشی از جنگ تحمیلی بود. در این راستا رشد اقتصادی از اساسی ترین نیازهای توسعه ملی به شمار آمد و سیاست های اقتصادی برای افزایش تولید در دستور کار قرار گرفت. مهمترین اهداف و سیاست های برنامه اول توسعه که فضای کسب و کار کشور را متأثر می کرد را می توان به این صورت خلاصه کرد:

- ایجاد تحرک در سرمایه گذاری، اشتغال مولد، رشد اقتصادی با تأکید بر کاهش وابستگی و خودکفایی محصولات استراتژیک کشاورزی و مهار تورم.
- تقویت پول ملی و کنترل تورم از طریق کاهش کسری بودجه.
- کاهش هزینه های دولت از طریق جلب مشارکت مردم در ایجاد و اداره مؤسسه های آموزشی و درمانی.
- تغییر سیستم سهمیه بندی کالاها و اساسی به نحوی که یارانه آنها متوجه افراد کم درآمد شود.
- تغییر سیاست نرخ گذاری کالاها و خدمات به طوری که قیمت های تعادلی منابع اقتصادی به وجود آید.
- شکستن انحصار دولتی تجارت خارجی در برخی موارد.

- حذف تشکل‌های انحصاری در تولید و توزیع کالا.

- حمایت از شرکت‌های تعاونی تولیدی و تشکیل آنها در زمان معین که قادر به رقابت باشند.

۱-۱. عملکرد برنامه اول از زاویه بهبود فضای کسب‌وکار

۱. متوسط سالیانه رشد اقتصادی در طول برنامه، حدود ۷/۴ درصد بود. هر چند افزایش رشد اقتصادی، به خصوص در مقایسه با سال‌های قبل از برنامه دستاورد مثبت برنامه محسوب می‌شود، اما در مقایسه با رشد هدفگذاری شده در برنامه، پایین‌تر بود که حاکی از عدم تحقق کامل اهداف برنامه است. در برنامه اول توسعه به طور متوسط در هر سال ۳۸۴ هزار فرصت‌های شغلی جدید ایجاد شد که حاکی از تحقق ۹۷ درصدی هدف برنامه بود. برنامه اول در دستیابی به هدف کاهش نرخ بیکاری موفق بود به طوری که در پایان برنامه، نرخ بیکاری از... درصد در ابتدای برنامه به ۱۱/۵ درصد کاهش پیدا کرد.

در برنامه مقرر شده بود که سرمایه‌گذاری توسط بخش غیردولتی با نرخ رشد متوسط سالیانه ۱۲/۲ درصد افزایش یابد که بیشتر از رشد در نظر گرفته شده برای بخش دولتی بود. در عمل، رشد متوسط سالیانه سرمایه‌گذاری توسط بخش دولتی بیشتر از بخش غیردولتی بود که این امر نشان‌دهنده جذابیت نداشتن نسبی سرمایه‌گذاری برای فعالان اقتصادی در آن زمان است. بنابراین، می‌توان گفت که عملکرد برنامه مبنی بر افزایش نقش بخش خصوصی در اقتصاد موفقیت‌آمیز نبود. عملکرد رشد نقدینگی در این برنامه بیشتر از هدف مورد نظر (۸/۲ درصد در سال) بود. متوسط رشد سالیانه نقدینگی در برنامه اول ۲۵/۱ درصد رسید. متوسط رشد سالیانه تورم در طول برنامه اول ۱۸/۹ درصد بوده که ۴/۵ درصد بیش از میزان هدفگذاری شده برنامه است.

هر چند اعلام سیاست‌های دولت در زمینه آزادسازی و حمایت از بخش خصوصی این بخش را نیز به حرکت درآورد، لکن برنامه اول توسعه در ایجاد بسترهای قانونی متناسب با سیاست‌های راهبردی اعلام شده خود، موفق عمل نکرد به طوری که استراتژی خصوصی‌سازی و سیاست‌های آزادسازی ارز و تجارت خارجی به طور کارآ به مرحله اجرا در نیامد و موجب بحران بدهی و تورم شدید در سال آخر برنامه اول شد که آثار آن تا سال‌ها بر اقتصاد ایران باقی ماند. به طور کلی، می‌توان گفت این ناهماهنگی از جمله محدودیت‌ها و موانع اصلی عملکرد برنامه اول را شکل داد به طوری که راهبرد خصوصی‌سازی شرکت‌های دولتی و سیاست‌های آزادسازی ارز و تجارت خارجی که می‌توانست منجر به بهبود فضای کسب‌وکار کشور شود، به طور کارآ به مرحله اجرا در نیامد. در نتیجه کارآ نبودن سرمایه‌گذاری در بخش‌های اقتصادی دولتی و نیز، فشار تقاضا برای مواد اولیه و کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای، استفاده از تسهیلات بانکی داخلی، فشار تقاضای وارداتی، کاهش ذخایر ارزی کشور که انباشت بدهی‌های خارجی را سبب شد.

۲. برنامه دوم توسعه (۱۳۷۴-۱۳۷۸)

برنامه دوم توسعه در شرایطی تهیه و تصویب شد که نرخ تورم به رقم بی سابقه ۴۹/۴ درصد رسیده و به لحاظ عدم توانایی نظام بانکی در بازپرداخت بدهی‌های کوتاه‌مدت ایجاد شده و در سررسیدشان، اعتبار آن در سطح بین الملل صدمه دیده بود. استراتژی اصلی برنامه دوم توسعه تثبیت دستاوردهای برنامه اول توسعه، ایجاد ثبات در روندهای اقتصادی کشور و کاهش بار سنگین تحولات اقتصادی بر جامعه بود. این برنامه از جهت ساختار و ماهیت تفاوتی با برنامه اول نداشت و مبتنی بر آزادسازی اقتصادی و خصوصی‌سازی بود. برنامه دوم نیز رشد و توسعه اقتصادی را از اصلی‌ترین اهداف خود می‌دانست و تأکید خاصی بر پایداری آن داشت. «برنامه ثبات اقتصادی» عنوان دیگر برنامه دوم توسعه بوده است. مهمترین سیاست‌ها و اهداف کلان برنامه دوم توسعه به شرح زیر است:

۲-۱. بخش خارجی

- برقراری نظام ارزی شناور مدیریت شده با توجه به یکسان بودن نرخ ارز و قابلیت تبدیل پول کشور به ارزهای خارجی براساس نرخ شناور،
- ساده‌سازی روش‌های تجارت خارجی و گمرکی،
- تعیین تعرفه‌های گمرکی متناسب با حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان داخلی و مزیت‌های نسبی تولیدات کشور در بازارهای بین‌المللی.

۲-۲. بخش پولی

تأمین انگیزه بیشتر برای پس‌اندازکنندگان از طریق:

- منطقی کردن نرخ سود در نظام بانکی و تأمین بازدهی حقیقی مثبت به سپرده‌گذاران،
- انتشار اوراق مشارکت و سرمایه‌گذاری،
- توسعه اعتبارات بانک‌های تخصصی در انطباق با اهداف دولت در توسعه اقتصادی،
- جلب مشارکت مردم در ایجاد و توسعه مؤسسات اعتباری غیربانکی.

۲-۳. بخش مالی

- افزایش درآمد دولت در بلندمدت از طریق افزایش سهم مالیات‌ها در کل درآمد دولت،
- حذف یا کاهش معافیت‌های مالیاتی اعطا شده به بخش‌های مختلف،
- اعطای معافیت‌های مالیاتی در زمینه سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی، سرمایه‌گذاری در تولید کالاهای اساسی، فعالیت مولد ارز خارجی، توسعه مناطق محروم، فعالیت‌های اشتغال‌زا.

۴-۲. اشتغال

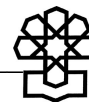
- تقویت شبکه اطلاعات بازار کار و حمایت از ایجاد فرصت‌های شغلی،
- سیاست‌های نیروی انسانی بخش دولتی،
- افزایش کارآیی نیروی انسانی از طریق بهبود روش‌ها، بهبود مدیریت و آموزش،
- تجربه برنامه‌ریزی در جهان و آخرین دستاوردهای برنامه‌ریزی در جهان،
- وضع موجود برنامه‌ریزی اقتصادی در ایران،
- بررسی خلأهای قانونی برنامه‌ریزی در ایران با تمرکز بر برنامه‌ریزی در حوزه فضای کسب‌وکار.

۵-۲. عملکرد برنامه دوم از زاویه بهبود فضای کسب‌وکار

برنامه دوم توسعه در شرایطی آغاز شد که با بهره‌برداری از ظرفیت‌های بدون استفاده موجود در سال‌های برنامه اول، هرگونه تغییر در روندهای اقتصادی مستلزم سرمایه‌گذاری در زمینه‌های جدید اقتصادی بود. بروز بحران بدهی‌های ارزی در اوایل برنامه یاد شده و لزوم صرفه‌جویی در مصارف ارزی، عدم ثبات در سیاست‌های پولی و مالی و ارزی و کاهش قیمت نفت از مقدار پیش‌بینی شده در سال ۱۳۷۶ و کاهش شدیدتر آن در سال ۱۳۷۷ باعث شد در اجرای برنامه دوم تغییر جهت اساسی از استراتژی‌های اعلام شده روی دهد. کمبود منابع ارزی، فشار بدهی‌های خارجی، افزایش نرخ تورم و افزایش انتظارات تورمی و فشار تقاضا برای خرید کالا و ارز باعث شد تا مجموعه‌ای از سازوکارهای کنترل اقتصادی شامل سیستم ارز چندنرخ، برقراری مجدد کنترل قیمت‌ها، کنترل واردات و اعمال سیاست انقباض پولی به وجود آید. در نتیجه‌گیری کلی در مورد برنامه دوم توسعه کشور می‌توان گفت علیرغم اینکه در این برنامه در مقایسه با برنامه توسعه اول، سیاست‌های روشن‌تری برای تقویت بنیه اقتصادی کشور پیش‌بینی شده بود، اما با توجه به مسائل غیرقابل پیش‌بینی که در اجرا پیش آمد، این برنامه نیز نتوانست اهداف پیش‌بینی شده را به‌طور کامل محقق کند. به‌تبع این امر با وجود تقویت فضای کسب و کار، بسیاری از مشکلات فعالان این عرصه همچنان لاینحل باقی ماند و یا با مشکلات جدیدتری پیچیده‌تر شد.

۳. برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹-۱۳۸۳)

تجربیات حاصل از اجرای برنامه اول و دوم توسعه، نگاه اجتماعی به مسائل اقتصادی در داخل و سیاست تنش‌زدایی در روابط بین‌الملل و بهبود روابط در اوپک و ارائه طرح ساماندهی اقتصاد در سال ۱۳۷۷، منجر به شکل‌گیری سرمشق اصلاح ساختار اقتصادی با رویکرد داخلی در برنامه سوم

توسعه شد. از این رو، مهمترین ویژگی برنامه سوم توسعه، سعی در فراهم ساختن الزام‌های تحقق یک توسعه پایدار بود. براساس این، برنامه سوم با راهبرد اصلاحات اقتصادی مبتنی بر رویکرد «توسعه اقتصاد رقابتی» از طریق حرکت به سمت آزادسازی اقتصادی همراه با شکل‌گیری نظام جامع تأمین اجتماعی و اصلاحات قانونی و نهادی و لغو انحصارات برای فراهم شدن زمینه‌های مشارکت بخش خصوصی و کاهش تصدیگری دولت طراحی و تدوین شد. از این رو، برنامه سوم توسعه به «برنامه اصلاح ساختاری» نیز مشهور شد که این موضوع، نقطه اتکا و مرکزی برنامه سوم به شمار می‌آمد. جهت‌گیری اصلی این برنامه، اصلاحات ساختاری و نهادی به‌منظور آزادسازی و خصوصی‌سازی بود. اصلاح محیط کسب و کار، مقررات زدایی از فرآیند سرمایه‌گذاری، تقویت قدرت رقابت‌پذیری از طریق حرکت به سمت آزادسازی نظام قیمت‌ها و تعیین قیمت بر مبنای سازوکار بازار به عنوان ابزار تخصیص بهینه منابع، از راهبردهای این برنامه محسوب می‌شد. یکسان‌سازی نرخ ارز، آزادسازی تجارت و حذف موانع غیرتعرفه‌ای، تخصیص رقابتی منابع بانکی، تأسیس بانک توسط بخش غیردولتی، تشکیل حساب ذخیره ارزی و حذف یارانه انرژی از مقوله‌های اصلاح نظام قیمت‌ها به‌شمار می‌آمد که در برنامه سوم توسعه بر آنها تأکید شده بود.

۱-۳. جهت‌گیری‌های برنامه سوم

به‌طور کلی مهمترین جهت‌گیری‌های برنامه سوم توسعه که بر بهبود فضای کسب و کار تأثیرگذار بود، از این قرارند:

۱. اصلاحات ساختاری و نهادی در بخش عمومی برای افزایش کارایی دولت و بالا بردن بهره‌وری منابع ملی.
۲. بازرنگری و تنظیم سیاست‌های مالی، پولی، ارزی، تجاری، اشتغال و تولید به همراه گسترش نظام تأمین اجتماعی با تأکید بر هدفمند کردن سیاست‌های حمایتی.
۳. افزایش اشتغال مولد.
۴. خصوصی‌سازی و کاهش تصدیگری دولت.
۵. لغو انحصارات شامل انحصار توزیع قند و شکر و انحصار دخانیات.
۶. حذف موانع غیرتعرفه‌ای.
۷. تفکیک حوزه‌های سیاست‌گذاری از تصدیگری.
۸. استفاده مناسب از توان ساخت داخل و تقویت پیمانکاران و مشاوران داخلی.
۹. تشکیل نهادهای حامی سرمایه‌گذاری خطرپذیر.
۱۰. اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم و چگونگی برقراری و وصول عوارض.

۳-۲. عملکرد برنامه سوم توسعه از زاویه بهبود فضای کسب و کار

سیاست‌های برنامه سوم توسعه از سال ۱۳۷۹ اجرایی و در این راستا، اقدام‌ها و اصلاحاتی آغاز شد که از جمله این اصلاحات می‌توان به اصلاح نرخ ارز و اجرای سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز، جایگزینی تدریجی تعرفه به جای موانع غیرتعرفه‌ای و فراهم آوردن شرایط برای کاهش تعرفه‌های تجاری، تأسیس بانک‌های خصوصی داخلی و بانک‌های خارجی در مناطق آزاد به همراه تقویت بازار بورس (راه‌اندازی بورس‌های منطقه‌ای و کالایی) و نظام مالی غیربانکی به‌منظور انحصارزدایی از شبکه بانکی و تأمین منابع بیشتر برای سرمایه‌گذاری، تصویب و اجرای قانون سرمایه‌گذاری خارجی، قانون جدید مالیات‌ها، قانون تجمیع عوارض، حذف پیمان‌سپاری برای صدور کالا، خصوصی‌سازی بانک‌ها، ایجاد بیمه خصوصی و ایجاد حساب ذخیره ارزی اشاره کرد که برای تحکیم بنیان‌های تولید و سرمایه‌گذاری بود.

با توجه به توضیحات یاد شده، از مهمترین سیاست‌های اجرا شده در برنامه سوم توسعه ایجاد حساب ذخیره ارزی و یکسان‌سازی نرخ ارز بود.

حاصل تلاش‌های انجام شده در طول برنامه سوم از منظر اقتصاد کلان، دستیابی به متوسط رشد اقتصادی سالانه ۶/۱ درصدی و رشد سرمایه‌گذاری ۱۰/۷ درصدی بوده که بیشتر از اهداف برنامه است. عملکرد بازار کار در برنامه سوم توسعه نسبت به برنامه دوم در وضعیت بهتری قرار داشت به طوری که نزدیک به ۷۶ درصد فرصت‌های شغلی جدید تحقق یافت و نرخ بیکاری در پایان برنامه به کمتر از میزان هدفگذاری شده، رسید. به‌طور کلی این برنامه نسبت به برنامه‌های دیگر موفق‌تر عمل کرد و در برخی زمینه‌ها، منجر به بهبود نسبی شرایط کسب و کار شد. متوسط رشد سالانه تورم در برنامه سوم ۱۵/۹ درصد هدفگذاری شده بود که با توجه به عملکرد ۱۴/۱ درصدی آن، می‌توان گفت که این برنامه در دستیابی به این هدف موفق بوده است.

البته برنامه سوم توسعه نیز در برخی اهداف خود ناکام بود که می‌توان به روند کند خصوصی‌سازی، ادامه پرداخت یارانه‌های هنگفت و بی‌ضابطه به بخش انرژی و تولید کشور، موفق نبودن در زمینه مقررات‌زدایی و لغو انحصارات و رواج بازار قاچاق و بازار غیررسمی اشاره کرد.

۴. برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۱۳۸۸)

مهمترین ویژگی برنامه چهارم توسعه تهیه و تصویب آن در چارچوب سند چشم‌انداز بیست‌ساله و پس از ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه توسط رهبر معظم انقلاب اسلامی است. هدف از این نوع برنامه‌ریزی، نگاه فعال و آینده‌ساز به مسائل بود که لازمه این نوع نگاه، حرکت بر پایه مدیریت چشم‌انداز است. در چارچوب چشم‌انداز، برنامه‌ریزی‌ها و حرکت‌های فردی و اجتماعی در راستای

تحقق آینده آرمانی قابل حصول جهت‌گیری می‌شوند. در این چارچوب، تمام قلمروهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی به صورت یک کلیت مطرح است. همچنین تحولات صورت گرفته در نظم جهانی به خصوص در عرصه اقتصاد و مطرح شدن مباحثی مانند همگرایی سیاست‌ها، جهانی شدن تولید، نظام جدید تقسیم کار بین‌المللی، بهره‌مندی از علوم و فناوری پیشرفته، دگرگونی در قلمرو فعالیت دولت، الزام‌ها و قانونمندی‌های مهم در نظم جدید جهانی، موجب شد در برنامه چهارم توسعه علاوه بر تأکید بر ادامه سیاست‌های اصلاح ساختاری برنامه سوم توسعه، رویکردهای جدیدی برای تغییر در روند توسعه کشور پیش‌بینی شود.

۴-۱. محورهای اصلی برنامه چهارم

همان‌گونه که ذکر شد، برنامه چهارم توسعه در قالب سند چشم‌انداز کشور در افق سال ۱۴۰۴ و سیاست‌های کلی برنامه چهارم و با جهت‌گیری کلی رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی تدوین شد. برنامه چهارم توسعه را با توجه به موضوع اصلی می‌توان «برنامه توسعه پایدار با رویکرد جهانی» نیز نامید. قابل ذکر است، پس از ابلاغ سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه به منظور تدوین برنامه چهارم توسعه توسط رهبر معظم انقلاب اسلامی تأیید و ابلاغ شد.

در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران و سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه، ارتقای قدرت و توان تولید اقتصادی کشور با ویژگی‌های رشد پرشتاب و مستمر مورد تأکید قرار گرفت. در قانون برنامه چهارم توسعه، احکام صادره در محورهای و مضامین «رشد مستمر و پایدار»، «توسعه مبتنی بر دانایی»، «تعامل فعال با اقتصاد جهانی» و «رقابت‌پذیری اقتصاد» نیز از سیاست‌های کلیدی بود که این برنامه بر محور آنها تنظیم شد. در راستای دستیابی به محورهای مضامین فوق، در قانون برنامه چهارم توسعه نکاتی مورد توجه بوده است که اهم آنها عبارتند از: ایجاد شرایط و فضای مناسب برای امنیت سرمایه و گسترش سرمایه‌گذاری و تولید، افزایش بهره‌وری کل، برقراری انضباط مالی، مهار تورم، گسترش بازارهای مالی، توانمندسازی بخش‌های تعاونی و خصوصی و ساماندهی شرکت‌های دولتی، توسعه اقتصادی مبتنی بر علم و فناوری، تعامل مؤثر با اقتصاد جهانی و سازماندهی کارآمد امور تولید و فناوری کشور در این جهت، گسترش فرآیند تمرکززدایی و ایجاد تعادل‌های منطقه‌ای.

۴-۲. عملکرد برنامه چهارم از زاویه بهبود فضای کسب‌وکار

مقایسه عملکرد و اهداف پیش‌بینی شده در برنامه چهارم از منظر اقتصاد کلان نشان می‌دهد، که میانگین رشد سالیانه اقتصادی در سه سال اول برنامه چهارم، حدود ۶/۷ درصد بوده که از متوسط رشد سالیانه مورد نظر برنامه برای سه سال اول اجرای این برنامه، یعنی حدود ۷/۴ درصد، کمتر است. متوسط رشد سالیانه سرمایه‌گذاری نیز طی دوره یاد شده حدود ۶ درصد بوده است.

جدول ۲. مقایسه اهداف و عملکرد برنامه‌های اول تا چهارم توسعه از نظر شاخص‌های اصلی اقتصادی

برنامه چهارم (سه سال اول)	برنامه سوم		برنامه دوم		برنامه اول			
	عملکرد	هدف	عملکرد	هدف	عملکرد	هدف		
۱۳/۵	۱۱/۷	۱۴/۱	۱۵/۹	۲۵/۶	۱۲/۴	۱۸/۹	۸/۹	تورم (درصد)
۳۳/۷	۲۲	۲۸/۹	۱۶/۴	۲۵/۵	۱۲/۵	۲۵/۱	۸/۲	رشد نقدینگی (درصد)
۷۲۵	۸۴۸	۵۸۹	۷۶۵	۲۶۳	۴۰۴	۳۸۴	۳۹۴	اشتغال جدید سالیانه (هزار نفر)
۶/۷	۷/۴	۵/۵	۶/۰	۳/۲	۵/۱	۷/۴	۸/۱	رشد اقتصادی (درصد)
۶	۱۱/۳	۱۰/۷	۷/۱	۸	۶/۲	۹/۲	۱۱/۶	رشد سرمایه‌گذاری (درصد)

مأخذ: قوانین برنامه توسعه و گزارش‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۵. استفاده از تجربیات برنامه‌های توسعه چهارگانه در برنامه پنجم توسعه

یکی از مزایای بررسی قوانین برنامه توسعه در چهار دوره گذشته، استفاده از تجربیات تدوین و اجرای این قوانین در تدوین برنامه پنجم توسعه است. اهمیت بهبود فضای کسب‌وکار، دولت را بر آن داشته است که در لایحه برنامه پنجم توسعه، بخش اول از فصل پنجم را در قالب سه ماده به این موضوع اختصاص دهد. تطابق این مواد با سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری برای تدوین برنامه پنجم در گزارشی توسط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. بر مبنای این گزارش می‌توان گفت اگرچه توجه طراحان لایحه به فضای کسب‌وکار امری قابل تحسین است و دغدغه دولت برای رفع مشکلات این حوزه را نشان می‌دهد، اما از میان سه ماده اختصاص داده شده برای اصلاح مشکلات این حوزه، تنها یک ماده (ماده ۶۷) در مورد یکسان‌سازی اعطای مجوز به فعالیت‌های اقتصادی، مستقیماً به این حوزه مربوط است. از میان دو ماده دیگر یعنی مواد (۶۶) و (۶۸)، ماده (۶۶) حمایت از حقوق مالکیت معنوی تولیدکنندگان را مد نظر دارد و ماده (۶۸) این لایحه راهکاری را جهت تسهیل در خصوصی‌سازی شرکت‌های دولتی ارائه می‌کند. در مجموع می‌توان گفت ذکر ماده (۶۸) در این بخش خالی از وجه به نظر می‌رسد و با توجه به وجود قانون اصل چهل و چهارم در مورد خصوصی‌سازی انتقال این ماده به فصول مربوط به خصوصی‌سازی لازم است.

مطالعه برنامه‌های چهارگانه توسعه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و بررسی فضای کسب‌وکار کشور نشان می‌دهد مهمترین مشکلات این حوزه در ۹ سرفصل خلاصه می‌شود: ضعف ضمانت‌های حقوق مالکیت، محدودیت‌های قرارداد و به‌کارگیری نیروی انسانی، ضعف پوشش‌های بیمه‌ای، ناکارآمدی بازارهای مالی، وجود مفسد اقتصادی در دستگاه‌های حکومتی، موانع پیش روی واردات مواد اولیه و صادرات محصولات و خدمات، قابل تفسیر بودن قوانین و غیرقابل

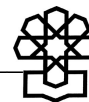
پیش بینی بودن آنها، رقابت غیرمنصفانه خارجی و جذابیت کسب و کارهای رانتهی و رقیب تولید. مجموعاً پیشنهاد می شود با توجه به موانع قانونی فرا راه تولید و سرمایه گذاری در ایران نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی از فرصت تصویب قانون برنامه پنجم توسعه برای رفع این موانع استفاده کرده و احکامی در جهت ارتقا و تحکیم ضمانت های حقوق مالکیت، شفاف کردن اطلاعات، ثبات مقررات و پیش بینی پذیری تغییرات آنها، گسترش امنیت اقتصادی، استفاده کنند. در گزارش تهیه شده توسط مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی که با همکاران فعالان کسب و کار و صاحب نظران عرصه تولید ارائه شده است، مواد قانونی برای حل مشکلات پیش گفته پیشنهاد شده است که از آن جمله می توان به مواردی چون ملزم کردن نهادهای مرتبط با فضای کسب و کار به ارتباط مستمر با فعالان کسب و کار و شناسایی مشکلات ایشان و رفع آن، اصلاح قانون کار با توجه به دغدغه های دولت - کارگر - کارفرما، تقویت پوشش های بیمه ای برای کاهش خطرات تولید و سرمایه گذاری، ارائه راهکار جهت الزام دولت به پرداخت به موقع مطالبات بخش خصوصی، شفافیت و پاسخگو کردن مؤسسات دولتی در قبال مشکلات تولیدکنندگان و شفاف و قابل پیش بینی کردن ضوابط اعطای تسهیلات به منظور رفع مشکلات نقدینگی بنگاه های تولیدی اشاره کرد.

منابع و مأخذ

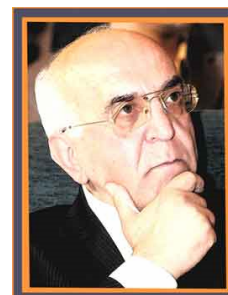
۱. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش اقتصادی و ترازنامه، سال های مختلف.
۲. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، نماگرهای اقتصادی. شماره ۵۴.
۳. سازمان برنامه و بودجه، قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.
۴. سازمان برنامه و بودجه، قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.
۵. سازمان برنامه و بودجه، قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.
۶. سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.
۷. سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، مبانی نظری و مستندات برنامه چهارم توسعه، جلد اول و دوم، تابستان ۱۳۸۳.
۸. معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهوری، گزارش اقتصادی و نظارت بر عملکرد برنامه، سال های مختلف.
۹. سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، گزارش ربع قرن عملکرد نظام جمهوری اسلامی ایران.
۱۰. معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهوری. دفتر برنامه ریزی و مدیریت اقتصاد کلان، گزارش برنامه ریزی برای برنامه پنجم توسعه.
۱۱. مستندات برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، جلد اول، نظام برنامه ریزی و ترکیب گروه های کاری، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، سال ۱۳۷۲.

۱۲. مستندات برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، جلد اول، نظام برنامه‌ریزی برنامه سوم، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، سال ۱۳۷۷.
۱۳. مستندات برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، جلد چهارم، گزارش عملکرد چهار سال اول برنامه دوم، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، مرداد ۱۳۷۸.

انتظار کارآفرین برتر و پیشکسوت صنایع غذایی ایران از قوه مقننه

بهروز فروتن

اشاره: در هر یک از گزارش‌های پایش فضای کسب‌وکار، گپی مختصر با یکی از پیشکسوتان تولید و سرمایه‌گذاری منتشر می‌کنیم تا توقعات کارآفرینان برجسته کشور از مجلس شورای اسلامی و مسائل روز فضای کسب‌وکار از نگاه این افراد را جویا می‌شویم. برای اولین شماره گزارش پایش، از بهروز فروتن، متولد ۱۳۲۴ لیسانس مدیریت و بنیانگذار صنایع غذایی بهروز و یکی از موفق‌ترین کارآفرینان کشور دعوت کردیم تا نگاه و توقعاتش از قوه مقننه را شرح دهد:

سؤال: وضعیت فضای کسب‌وکار در سال گذشته و سال پیش رو را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
فروتن: در سال گذشته وضعیت کسب‌وکار چندان چشمگیر نبود، در سال جدید هم دشوار و سرنوشت‌ساز به نظر می‌رسد.

سؤال: از نظر شما مهمترین مشکل تولید و سرمایه‌گذاری در ایران چیست؟
فروتن: عوامل زیادی در این زمینه مطرح است، اما لازمه سرمایه‌گذاری وجود امنیت و ثبات اقتصادی است. من مهمترین مشکل تولید و سرمایه‌گذاری در ایران را بی‌ثباتی و ناامنی اقتصادی می‌دانم.

سؤال: تلاش‌های دولت برای بهبود شرایط تولید و سرمایه‌گذاری چقدر مؤثر بوده است؟
فروتن: البته در تمام زمینه‌ها مثمر‌تر نبوده است. باید در نظر داشت که هر قدر امنیت اقتصادی و فکری بیشتر مطرح باشد شرایط تولید بهتر و مطلوب‌تر است.

سؤال: با وجود شعارها و تلاش‌های سال‌های گذشته درباره حمایت از تولید و سرمایه‌گذاری چرا هنوز برخی هموطنان در خارج سرمایه‌گذاری می‌کنند؟

فروتن: به این دلیل که حمایت‌ها بعضاً شعارگونه بوده است. اصولاً باید بستر سرمایه‌گذاری امن باشد تا برگشت سرمایه و سود مورد انتظار تضمین داشته باشد.

سؤال: اگر به جای رئیس‌جمهور بودید برای حمایت از تولید چه می‌کردید؟

فروتن: برقراری یک مدیریت منسجم عاری از بروکراسی و شعار و فراهم آوردن شرایط مناسب از نظر قوانین، گمرکات و تعرفه‌ها، امکانات مناسب بانکی و سازمان تأمین اجتماعی و خدماتی نظیر بیمه، آب، برق، تلفن، گاز و امکانات جاده‌ای و در مجموع برقراری کامل امنیت اقتصادی و ثبات قیمت‌ها. همچنین تصویب امتیازات ویژه برای تولیدکنندگان و کارآفرینان.

سؤال: انتظار شما از مجلس برای بهبود فضای کسب‌وکار چیست؟ چگونه حمایت‌هایی توقع دارید؟
فروتن: شناخت واقعی تولید و آشنایی کامل با مشکلات آن، بازنگری در قانون کار و قانون مالیات در جهت منافع تولیدکننده و تصویب قوانین حمایتی

سؤال: ارتباط تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران ایرانی با نمایندگان مجلس چگونه برقرار می‌شود؟ چه پل ارتباطی میان تولیدکنندگان و خانه ملت وجود دارد؟
فروتن: در حال حاضر ارتباط گسترده میان تولیدکنندگان و نمایندگان مجلس وجود ندارد و به نظر می‌رسد لازم است نمایندگان محترم حضور خود را در تشکلهای صنعتی و تولیدی پررنگ کنند و با درک لازم از مشکلات تولیدکنندگان فاصله بین مجلس و تولید را از میان بردارند.

سؤال: از تلاش‌های قوه مقننه برای حمایت از تولید و سرمایه‌گذاری چقدر راضی هستید؟
فروتن: حمایت‌هایی کتباً و شفاهاً صورت گرفته اما از آنجا که مجری امر ارکان دولت و بانک‌ها بوده‌اند از این حمایت‌ها دستاورد مناسبی حاصل نشده است. و در حال حاضر بستر قانونی رضایت‌بخش و مناسب برای حمایت از تولید وجود ندارد.

سؤال: اگر نماینده مجلس بودید برای حمایت از تولید چه می‌کردید؟

فروتن: ابتدا موضوع تولید و سرمایه‌گذاری را مطالعه و درک می‌کردم و سپس با یک باور ملی نگاهم را به سمت تولید معطوف می‌داشتم. تولید را آغاز هر تحولی می‌دانم.

سؤال: نظر شما درباره فرهنگ کاری در کشور ما چیست؟

فروتن: ترویج فرهنگ کار و کارآفرینی و شهامت در سرمایه‌گذاری و ریسک‌پذیری باید از مهدکودک‌ها آغاز شود تا به‌طور بنیادی به پیشرفت‌های اقتصادی منتهی شود. اما در شرایط فعلی فاصله زیاد بین درآمد و هزینه زندگی، فرهنگ کاری بین مردم و به‌خصوص جوانان را تحت‌الشعاع داده است. جوانان بعضاً بر این باورند که با کار مناسب تأمین نیازهای خانواده میسر نمی‌شود.

سؤال: اجرای برنامه‌های توسعه طی ۲۰ سال گذشته، چقدر به تولید و سرمایه‌گذاری در ایران کمک کرده است؟

فروتن: پروژه‌های بسیار زیادی اجرا شده، اما ایران بزرگ در طلب پروژه‌های بزرگ‌تر است. لازم به‌ذکر است که هرگونه توقف در اجرای پروژه‌ها به مفهوم رکود در اقتصاد کشور و اقتصاد خانواده است. افت تولید و تعطیلی کارگاه‌ها و صنایع در کشور را نمی‌توان از نظر دور داشت.

سؤال: توقع شما به عنوان یک تولیدکننده و سرمایه‌گذار پیشکسوت از قانون برنامه پنجم توسعه چیست؟

فروتن: حمایت قانونی، بسترسازی‌های مناسب چه در چرخه اقتصادی و چه در چرخه تولید کلید حل معمای توسعه است.

سؤال: اگر بخواهید یک جمله به رئیس و نمایندگان مجلس بگویید چه می‌گویید؟

فروتن: تولید و جوانان را باور کنید تا ایرانی آباد داشته باشیم. پویایی این مرزوبوم در گرو ایجاد امنیت فکری برای تولیدکنندگان است.

وضعیت کسب‌وکار در ۲۰ کشور عرب زبان^۱ در سال ۲۰۰۹ و مقایسه آنها با وضعیت ایران

گروه کسب‌وکار بانک جهانی با انتشار گزارشی در ۸ نوامبر سال ۲۰۰۹، وضعیت کسب‌وکار در اقتصاد ۲۰ کشور عربی مستقر در خاورمیانه، شمال آفریقا و جنوب صحرای آفریقا را ارزیابی کرده است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که در دوره بین ژوئن ۲۰۰۸ و می ۲۰۰۹، ۱۶ کشور از کشورهای مورد بررسی در مجموع، ۳۸ مورد اصلاحات قانونی تسهیل‌کننده فعالیت اقتصادی و دو مورد تغییرات قانونی که فعالیت در عرصه کسب‌وکار را با مشکل مواجه می‌کند، را به انجام رسانده‌اند. در این میان امارات متحده عربی و جمهوری عربی مصر در صدر کشورهای انجام دهنده اصلاحات بوده‌اند به طوری که این دو کشور در بین ۱۰ کشور اول انجام‌دهنده اصلاحات مؤثر، در سطح جهانی قرار دارند. از کشور اردن نیز می‌توان به عنوان کشوری که اصلاحات خوبی در این سال انجام داده است نام برد. از جمله اصلاحاتی که در این سال در کشورهای عربی انجام گرفته است، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الجزایر قوانین جدیدی را به منظور بهبود اعطای مجوزهای ساخت و اطمینان سلامت و زمانبندی مناسب پروژه‌های ساخت‌وساز وضع کرده است. همچنین در این کشور هزینه انتقال دارایی‌ها و مالیات بر درآمد شرکت‌ها، از ۲۵ به ۱۹ درصد کاهش پیدا کرده است. همچنین، این کشور با تغییراتی که در قانون آیین دادرسی به عمل آورده است، ضمانت اجرای قراردادها را از طریق افزایش کارآیی دادگاه‌ها افزایش داده است.

بحرین اقدام به یکپارچه‌سازی فرآیند اخذ مجوزهای ابتدایی برای راه‌اندازی فروشگاه‌های شخصی کرده است که این امر منجر به کاهش زمان مورد نیاز برای اخذ این مجوزها شده است. کشور جیبوتی با جایگزین کردن مالیات بر ارزش‌افزوده با نرخ ۷ درصد که هنگام فروش محصولات و خدمات دریافت می‌شود به جای مالیات بر مصرف، بار مالیاتی از فعالان کسب‌وکار را کاهش داده است.

کشور مصر را می‌توان از کشورهای عربی موفق در انجام اصلاحات در سال ۲۰۰۹ دانست. این کشور موفق شد در این سال برای چهارمین بار، در میان ده کشور نخست بهبوددهنده محیط کسب‌وکار در سراسر جهان قرار بگیرد. مصر در رتبه‌بندی کشورها در زمینه سهولت کسب‌وکار با

۱. این گزارش، گزیده‌ای است از گزارشی که مؤسسه مطالعات فضای کسب‌وکار بانک جهانی در سال ۲۰۱۰ منتشر کرده است و در آن وضعیت ۲۰ کشور عرب زبان را مورد ارزیابی قرار داده است. برای اطلاعات بیشتر رجوع شود به:
<http://www.doingbusiness.org/features/ArabWorld2010.aspx>

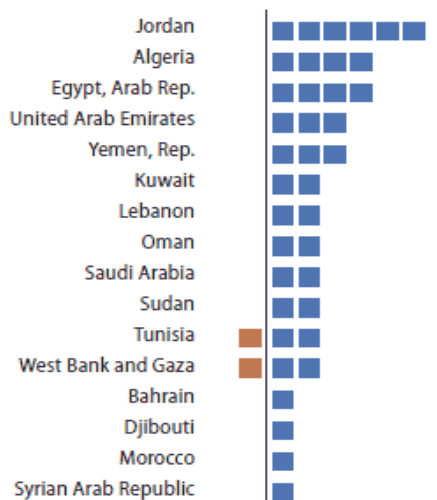
ارتقای ۱۰ پله‌ای، از رتبه ۱۱۶ در سال گذشته به رتبه ۱۰۶ صعود کرد. این کشور توانست با حذف بسیاری از تأییدیه‌های غیرضروری که برای راه‌اندازی کسب‌وکار مورد نیاز بود، فرآیند آغاز کسب‌وکار را سریع و کم‌هزینه‌تر کند. این کشور همچنین محدوده اطلاعاتی که در اختیار دایره اعطای اعتبار بود را گسترش داد. در این سال دادگاه‌های تجاری به‌منظور سرعت بخشیدن به رسیدگی به دعاوی ناشی از قراردادهای تجاری نیز در این کشور، تشکیل شده است.

اردن در این سال ۶ اصلاح را به عمل آورد که فرآیند کسب‌وکار را تسهیل کرد. این کشور با اعمال تغییراتی در فرآیند ثبت شرکت‌ها، آغاز به فعالیت کسب‌وکار را کاهش داد. علاوه بر این، در مورد اخذ مجوز برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای تجاری، اردن سهولتی که در راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک در این زمینه وجود داشت را به کسب‌وکارهای با اندازه متوسط گسترش داد. در حوزه قضایی نیز اردن با تشکیل دادگاه‌های مخصوص به رسیدگی به امور تجاری و بهبود اجرای قراردادهای، برای تسهیل کسب‌وکار در این کشور اقدام کرده است. تسهیل در فرآیند تشکیل پرونده‌های مالیاتی و تشکیل پرونده و پرداخت مالیات به صورت آنلاین را می‌توان از موارد دیگری دانست که از طریق تسهیل در پرداخت مالیات به ساده‌تر شدن کسب‌وکار در این کشور کمک کرده است. مالیات بر انتقال املاک در این سال از ۱۰ درصد ارزش ملک مورد انتقال به ۷/۵ درصد کاهش پیدا کرد و به این ترتیب نقل‌وانتقال املاک ساده‌تر شد. اجرای رژیم نظارتی جدید و اجرای نظارت آنلاین بر فرآیند صادرات و واردات باعث کاهش زمان عملیات تجارت خارجی به میزان دو روز در صادرات و سه روز برای واردات شد.

نمودار ۲. اصلاحات مقررات کسب‌وکار در کشورهای عربی

Reforming business regulations in Arab economies

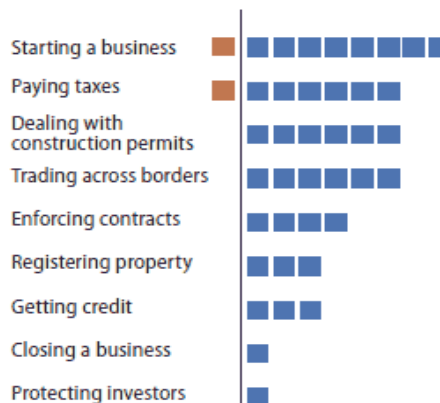
Number of reforms by economy

Reforms making it more difficult to do business

Reforms making it easier to do business

Number of reforms by *Doing Business* topic

Reforms making it more difficult to do business

Reforms making it easier to do business

Source: *Doing Business* database.

کویت کشور عربی دیگری است که فرآیند قانونی جدیدی را برای کمک به بازسازی شرکت های در شرف ورشکستگی تهیه کرده است. در کویت همچنین بهبود عملکرد نظام گمرکی و آموزش کارکنان گمرک باعث کاهش زمان کنترل کالاها توسط گمرک شده است.

لبنان با اصلاحاتی که در زمینه امور مالیاتی خود به عمل آورده است باعث ساده تر شدن فرآیند پرداخت مالیات شده است. این کشور با الکترونیکی کردن پرداخت مالیات و حذف الزامات مورد نیاز برای اخذ مجوز شرکت ها، فرآیند پرداخت مالیات و اخذ مجوزها را ساده و سریع کرده است. این کشور همچنین با حذف الزام شرکت ها برای ممهور کردن دفاتر تجاری، فرآیند آغاز کسب و کار را تسهیل کرده است.

مراکش با تأسیس نهاد جدید اعطای تسهیلات به بخش خصوصی که عملیات خود را از مارس ۲۰۰۹ شروع کرده است، دسترسی به اعتبارات توسط بخش خصوصی را بهبود بخشیده است.

عمان قانون جدیدی را برای مدرن سازی و ساده سازی رژیم مالیاتی در این کشور به تصویب رسانده است. این کشور همچنین با معرفی سیستم جدید ثبت نام برای آغاز به فعالیت شرکت های تجاری این فرآیند را کاهش داده است.

عربستان سعودی با تأسیس نهاد جدید برای ثبت شرکت های تجاری و سرعت بخشیدن به اخذ مجوزهای ساخت و ساز رتبه خود را از ۱۵ در رتبه بندی جهانی به ۱۳ ارتقا داده است که بهترین رتبه در بین کشورهای منطقه به حساب می آید. فرآیند اخذ مجوز ساخت جدید به سازندگان اجازه می دهد مجوزی موقتی را برای آغاز ساخت و ساز تنها در یک روز دریافت کنند و اجازه نهایی را در کمتر از یک هفته از سازمان مربوطه دریافت نمایند.

سودان با بهبود عملکرد گمرک در این کشور توانست فرآیند تجارت را سرعت بخشد. این تسهیل در امور گمرکی کشور سودان از طریق ساده تر شدن فرآیند صدور مجوزهای گمرکی و امکان انجام آنلاین آن، اضافه شدن ۱۰ گمرک دیگر به شبکه الکترونیکی گمرکات این کشور و اضافه شدن دو اسکنر جدید در گمرک این کشور صورت پذیرفته است. علاوه بر این، قانون جدید مالیات این کشور با کاهش مالیات بر درآمد شرکت ها به میزان متوسط ۱۵ درصد و کاهش ۵ درصدی مالیات بر سود، بار مالیاتی بر دوش فعالان کسب و کار را کاهش داده است.

سوریه توانست در این سال با کاهش حداقل سرمایه مورد نیاز برای تشکیل شرکت و قرار دادن استانداردهای مورد نیاز برای تشکیل شرکت ها بر روی وب، فرآیند آغاز کسب و کار را تسهیل کند.

تونس با معرفی الزامات جدید برای افشاسازی توسط شرکت ها، توانست میزان حمایت از سرمایه گذاران را تقویت کند. توسعه استراتژی الکترونیکی پنجره واحد برای مبادلات تجاری، این امکان را برای تجار تونسی فراهم کرده است که کالاهای مورد مبادله را به صورت آنلاین و با سرعت

ثبت کنند. این استراتژی توانسته است عملیات گمرکی را به میزان دو روز کم کند. تونس همچنین هزینه مالیات اشتغال را به وسیله افزایش نرخ پرداختی جهت امنیت اجتماعی، افزایش داده است. رتبه امارات متحده عربی از ۴۷ در رتبه بندی جهانی به رتبه ۳۳ تغییر پیدا کرد که به این ترتیب این کشور برای اولین بار با اصلاحاتی که در سه حوزه انجام داد، در زمره ۱۰ کشور برتر فعال جهان در زمینه انجام اصلاحات قرار گرفت. این کشور با کاهش حداقل هزینه لازم برای تشکیل شرکت و ساده سازی فرآیند ثبت شرکت، اقدام به تسهیل مراحل مربوط به آغاز کسب و کار کرد. امارات همچنین سیستم های اعطای مجوز ساخت آنلاین و سرعت بخشیدن به اعطای این مجوزها را که در گذشته آغاز شده بود، باز هم بهتر کرد. تجارت فرامرزی در این کشور هم با توجه به افزایش ظرفیت بارگیری پایانه دومی، حذف اسناد غیرضروری و کمتر شدن هزینه تأمین مالی تجارت محصولات، سریع تر شد.

کرانه باختری و غزه سرعت اجرای قراردادها را افزایش دادند. در این مناطق قضات جدید و آموزش دیده ای جایگزین قضات قبلی شدند و دادگاه ها هم اکنون مجهز به نرم افزارهای مدیریت پرونده ها هستند و قضات اجرایی مسئول اجرای آرای قضایی شده اند. تکمیل پروژه مهم ثبت کامپیوتری زمین ها موجب شده است فرآیند ثبت اموال غیرمنقول در این مناطق با سرعت بیشتری انجام پذیرد. اما افزایش حداقل سرمایه مورد نیاز برای راه اندازی کسب و کار در این مناطق موجب شده است که در کرانه باختری و غزه، آغاز کسب و کار مشکل تر شود.

یمن که در سال ۲۰۰۸ به عنوان اصلاح گر برتر در تسهیل مرحله آغاز کسب و کار شناخته می شد، در سال ۲۰۰۹ نیز این روند را ادامه داد و فرآیند آغاز کسب و کار را ساده تر کرد. این کشور همچنین دسترسی به اطلاعات اعتباری را به وسیله برداشتن حداقل آستانه قرض برای دسترسی به اطلاعات و تضمین حقوق قرض گیرندگان برای دسترسی به اطلاعات اعتباری خود، افزایش داده است. به علاوه، این کشور با راه اندازی سیستم ثبت الکترونیکی اسناد توانست فرآیند تجارت را تسریع بخشد.

جدول ۳. مقایسه رتبه جهانی ایران از نظر شاخص‌های سهولت کسب‌وکار با ۲۰ کشور عربی

کشور	سهولت انجام کسب‌وکار	راه‌اندازی یک کسب‌وکار	دریافت مجوزها	استخدام کارکنان	ثبت مالکیت	دریافت اعتبارات	حمایت از سرمایه‌گذاران	پرداخت مالیات	تجارت برون‌مرزی	اجرای قراردادهای فعالیت	خاتمه فعالیت
عربستان سعودی	۱۳	۱۳	۲۳	۷۳	۱	۶۱	۱۶	۷	۲۳	۱۴۰	۶۰
بحرین	۲۰	۶۳	۱۴	۱۳	۲۲	۸۷	۵۷	۱۳	۲۲	۱۱۷	۲۶
امارات متحده عربی	۳۳	۴۴	۲۷	۵۰	۷	۷۱	۱۱۹	۴	۵	۱۳۴	۱۴۲
قطر	۳۹	۶۸	۲۸	۶۸	۵۵	۱۳۵	۹۳	۲	۴۱	۹۵	۳۳
کویت	۶۱	۱۳۷	۸۱	۲۴	۸۹	۸۷	۲۷	۱۱	۱۰۹	۱۱۳	۶۹
عمان	۶۵	۶۲	۱۳۰	۲۱	۲۰	۱۲۷	۹۳	۸	۱۲۳	۱۰۶	۶۶
تونس	۶۹	۴۷	۱۰۷	۱۰۸	۵۹	۸۷	۷۳	۱۱۸	۴۰	۷۷	۳۴
یمن	۹۹	۵۳	۵۰	۷۴	۵۰	۱۵۰	۱۳۲	۱۴۸	۱۲۰	۳۵	۸۹
اردن	۱۰۰	۱۲۵	۹۲	۵۱	۱۰۶	۱۲۷	۱۱۹	۲۶	۷۱	۱۲۴	۹۶
مصر	۱۰۶	۲۴	۱۵۶	۱۲۰	۸۷	۷۱	۷۳	۱۴۰	۲۹	۱۴۸	۱۳۲
لبنان	۱۰۸	۱۰۸	۱۲۵	۶۶	۱۱۱	۸۷	۹۳	۳۴	۹۵	۱۲۱	۱۲۴
مراکش	۱۲۸	۷۶	۹۹	۱۷۶	۱۲۳	۸۷	۱۶۵	۱۲۵	۷۲	۱۰۸	۶۷
الجزایر	۱۳۶	۱۴۸	۱۱۰	۱۲۲	۱۶۰	۱۳۵	۷۳	۱۶۸	۱۲۲	۱۲۳	۵۱
ایران	۱۳۷	۴۸	۱۴۱	۱۳۷	۱۵۳	۱۱۳	۱۶۵	۱۱۷	۱۳۴	۵۳	۱۰۹
کرانه باختری و غزه	۱۳۹	۱۷۶	۱۵۷	۱۳۵	۷۳	۱۶۷	۴۱	۲۸	۹۲	۱۱۱	۱۸۳
سوریه	۱۴۳	۱۳۳	۱۳۲	۹۱	۸۲	۱۸۱	۱۱۹	۱۰۵	۱۱۸	۱۷۶	۸۷
عراق	۱۵۳	۱۷۵	۹۶	۵۹	۵۳	۱۶۷	۱۱۹	۵۳	۱۸۰	۱۳۹	۱۸۳
سودان	۱۵۴	۱۱۸	۱۳۹	۱۵۳	۳۷	۱۳۵	۱۵۴	۹۴	۱۴۲	۱۴۶	۱۸۳
کومور	۱۶۲	۱۶۸	۶۶	۱۶۴	۹۶	۱۶۷	۱۳۲	۴۱	۱۳۳	۱۵۳	۱۸۳
جیبوتی	۱۶۳	۱۷۷	۱۰۲	۱۵۱	۱۴۰	۱۷۷	۱۷۸	۶۵	۳۴	۱۶۱	۱۳۵
موریتانی	۱۶۶	۱۴۹	۱۵۴	۱۲۵	۷۴	۱۵۰	۱۴۷	۱۷۵	۱۶۳	۸۳	۱۵۰

مأخذ: براساس گزارش سال ۲۰۱۰ بانک جهانی.

توجه: اعداد جدول، رتبه بین‌المللی کشورها در هر یک از شاخص‌های سهولت کسب‌وکار را نشان می‌دهند.

نگاه فعالان کسب‌وکار به لایحه برنامه پنجم توسعه

در پنجم بهمن ماه ۱۳۸۸، همایش سالیانه اتحادیه صادرکنندگان فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی ایران برگزار شد که در حاشیه آن، «لایحه برنامه پنجم توسعه» در میزگردی با حضور فعالان کسب‌وکار به بحث گذاشته شد. خلاصه نظرات مطرح شده در این میزگرد، به این شرح است:

محمد مهدی راسخ (دبیرکل اتاق بازرگانی و صنایع و معادن تهران)

فقدان شاخص‌ها و هدفگذاری‌های کمی، توصیه‌ای بودن و تکلیفی نبودن احکام برنامه یعنی استفاده از «دولت اجازه دارد» به جای «دولت مکلف است»، فقدان راه‌حلی مناسب برای حل مسئله نرخ ارز، و عدم توجه شایسته به بهبود فضای کسب‌وکار از مهمترین اشکالات لایحه است. به‌طور خلاصه اگر بخواهیم بگوییم ما اولین انتظارمان از مجلس، قوه قضائیه و دولت در برنامه پنجم چیست، شاید یک جمله بیشتر نباشد و آن هم بهبود فضای کسب‌وکار است.

پدرام سلطانی (عضو هیئت‌مدیره صندوق توسعه صادرات فرآورده‌های نفتی ایران و عضو هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی و صنایع و معادن تهران)

با توجه به پنج مؤلفه اصلی در بررسی فضای کسب‌وکار یعنی: ۱. سرعت، ۲. سرفصل، ۳. سهولت، ۴. سلامت و ۵. اطلاعات، مواد مطروحه در لایحه ذیل عنوان بهبود فضای کسب‌وکار بسیار ناکافی و حتی در ماده مربوط به برند، مشکل‌زاست. درخصوص تعامل با اقتصاد جهانی نیز در لایحه برنامه، نقشه راهی ارائه نشده و خصوصاً نسبت به آماده‌سازی شرایط برای الحاق به WTO و پیگیری آن، راهکاری اندیشیده نشده است. لذا به نمایندگی از بخش خصوصی، این توقع را مطرح می‌کنم که در قانون برنامه، دولت مکلف به تهیه نقشه الحاق به WTO شود.

سیدحمید حسینی (رئیس هیئت‌مدیره اتحادیه صادرکنندگان فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی ایران و عضو هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی و صنایع و معادن تهران)

نادیده گرفتن جایگاه یا به عبارتی بهتر، تعریف نکردن نقشی برای تشکل‌ها و بخش خصوصی در برنامه، از کاستی‌های آن است که انتظار داریم در فرآیند بررسی آن در مجلس این نقص جبران شود.

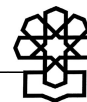

پرویزیان (مدیرعامل بانک توسعه صادرات ایران)

به لحاظ بحث بانکی، این برنامه پیشرفت های خوبی نسبت به برنامه های قبلی دارد و تأسیس صندوق توسعه ملی گام مثبتی است و تخصیص منابعش برای بخش خصوصی مفید و مؤثر است.

مهرآزما (متخصص اقتصاد انرژی)

از منظر مسائل نفت و نیرو، در این برنامه چیزی به اسم بهینه سازی مصرف سوخت نمی بینیم که ما بتوانیم هدفگذاری هایش را ببینیم و بتوانیم آن را مورد ارزیابی و نظارت قرار دهیم. این بزرگترین نقصی است که وجود دارد. مسئله بعدی، سیستم حسابداری تمام شده شرکت ملی نفت و زیرمجموعه اش است. ما در سیستم نفت، سیستم قیمت تمام شده نداریم... بعداً گرفتار این می شویم که فرآورده هایی که می خواهند به شما تحویل دهند را قیمت تمام شده اش را نمی دانیم.

مهمترین اخبار فضای کسب‌وکار ایران در ماه گذشته

یک شرکت ایرانی دوو الکترونیکس کره جنوبی را خرید

گروه صنعتی انتخاب که یک شرکت ایرانی فعال در زمینه تولید لوازم خانگی است با پیشنهاد ۵۴۰ میلیون دلاری برنده مزایده خرید شرکت دوو الکترونیکس کره جنوبی شد که در زمینه ساخت لوازم خانگی فعالیت دارد.

رویترز اعلام کرد این شرکت در رقابت با شرکت سوئدی الکترولوکس توانست مزایده خرید شرکت دوو الکترونیکس را ببرد (فارس به نقل از رویترز، ۲۵ فروردین)

هیئت نمایندگان اتاق ایران پیش‌نویس قانون فضای کسب‌وکار را تصویب کرد

در نشست اخیر هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی ایران پیش‌نویس قانون فضای کسب‌وکار به تصویب اعضای هیئت نمایندگان رسید. کمیسیون قضایی و حقوقی و اخلاق کسب‌وکار اتاق ایران وظیفه نگارش این پیش‌نویس را برعهده داشت و این متن برای دریافت پیشنهادها در اختیار اعضا قرار گرفت (سایت خبری اتاق ایران، ۳۰ فروردین)

بهانه جدید بانک‌ها برای نپرداختن تسهیلات

با وجود گذشت یک ماه از سال جدید و ابلاغ بسته سیاستی - نظارتی سال ۱۳۸۹ توسط بانک مرکزی به سیستم بانکی، ارائه تسهیلات با ضوابط جدید به متقاضیان وام ضروری و بنگاه‌های تولیدی متوقف شده است. پس از اعلام جزئیات بسته سیاستی سال جاری توسط رئیس کل بانک مرکزی، حمایت بانک‌ها از تولید، اولویت سیاست‌های امسال نظام بانکی اعلام شد. در ۲۳ فروردین ماه ۱۳۸۹، روابط عمومی بانک مرکزی از ابلاغ بسته سیاستی سال ۱۳۸۹ به سیستم بانکی خبر داد. لکن شعب بانک‌ها به اتفاق با اظهار این مضمون که «دستورالعمل امسال به این شعبه ابلاغ نشده است»، از ارائه تسهیلات طفره می‌روند. عمل نکردن بانک‌ها به دستورالعمل‌ها و مصوبات بسته سیاستی - نظارتی امسال از یک طرف و بی توجهی به اعطای تسهیلات ضروری به مردم از طرف دیگر در این روزها بر سردرگمی متقاضیان تسهیلات و مشتریان بانک‌ها افزوده است (فارس، ۳۰ فروردین)

درخواست رئیس اتاق تهران برای تصویب قانون غذا

پیشنویس قانون غذا که آذرماه سال ۱۳۸۷ توسط اتاق بازرگانی تهران و انجمن علمی بازرگانی ایران تهیه شده در پیچ و خم‌های اداری اسیر شده است

یحیی آل اسحاق، رئیس اتاق بازرگانی تهران در این باره گفت: از آنجا که مجلس در حال تدوین قانون دارو است و در جوار آن پیشنویس قانون غذا نیز بررسی می‌شود و درخواستمان این است که این پیشنویس به صورت متن مطرح شود و به حاشیه رانده نشود. به گفته رئیس اتاق تهران، اصلاح قانون غذا یا همان قانون مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی گام اولیه و لازم برای دستیابی به سطح مطلوبی از امنیت غذایی در کشور است.

(نشریه کانون انجمن‌های صنایع غذایی ایران، فروردین ۱۳۸۹)

نامه فعالان بخش کشاورزی به دبیر شورای نگهبان درباره چاه‌های غیرمجاز آب

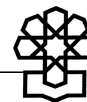
جمعی از اساتید دانشگاه، تشکل‌های کشاورزی، بازرگانی و محیط زیستی در نامه‌های جداگانه‌ای خطاب به دبیر شورای نگهبان خواستار عدم تصویب مصوبه مجلس شورای اسلامی در خصوص طرح تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه (چاه‌های غیرمجاز) در آن شورا شدند.

در این نامه اشاره آمده است: «آیا نمایندگان محترم مردم می‌دانستند که در حال حاضر دشت‌های کشور با کسری مخزن سالیانه بیش از ۶ میلیارد مترمکعب مواجه است و چنین طرحی را که با اجرای آن، از بین رفتن سریع منابع و ذخایر آب زیرزمینی در بسیاری از دشت‌ها دور از انتظار نیست، تصویب کرده‌اند؟ آیا این عزیزان باور ندارند که بدترین مشکل کشور در حال حاضر سقوط آب‌های زیرزمینی است؟»

در ادامه این نامه آمده است: «راه‌حل اصلی عبور از بحران آب زیرزمینی فشار بیشتر بر این منابع نیست، بلکه کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی و ارتقای بهره‌وری در آن است که قطعاً موجب حفظ اشتغال و اقتصاد کشاورزی خواهد شد» (ایلنا، ۳۱ فروردین)

ستاد حمایت از تولید، هفتگی با صنعتگران جلسه می‌گذارد

وزیر صنایع از مصوبه جدید کارگروه حمایت از تولید برای تشکیل ستادی با ریاست وزیر صنایع به منظور برپایی جلسات هفتگی، مذاکره رو در رو با صنعتگران و پیگیری مشکلات آنها خبر داد و افزود: اخیراً تشکیل ستادی با ریاست وزیر صنایع در این کارگروه به تصویب رسیده که در این ستاد، نمایندگان بانک مرکزی، بانک‌های عامل، وزارت کار، سازمان تأمین اجتماعی، وزارت نیرو، سازمان امور مالیاتی و گمرک نیز حضور دارند.

وی افزود: اعضای این ستاد هر بار در یکی از واحدهای صنعتی حاضر و به مشکل صنعتگران رسیدگی خواهند کرد (فارس، ۳۱ فروردین)

سؤال انجمن سازندگان قطعات و مجموعه‌های خودرو

آیا فقط صنعت خودروی کشور است که به حمایت نیاز دارد؟

سال گذشته درحالی که کاهش ۲۰ درصدی تعرفه واردات خودرو در قانون بودجه ۱۳۸۹، فعالان صنعت خودروی کشور را نگران ساخته و ایشان با مکاتبات و تماس‌هایی این نگرانی را به مسئولین امر منعکس کردند. البته در بازدیدی که مقام معظم رهبری از نمایشگاه توانمندی‌های صنعت خودروسازی کشور در روزهای آغازین سال ۱۳۸۹ به‌عمل آوردند، چنین سیاستی را مناسب کشور ندانستند و به‌دنبال آن نیز، مجلس شورای اسلامی طرحی را برای افزایش مجدد تعرفه واردات خودرو تصویب کرد، اما سؤالی که می‌توان در اینجا طرح کرد این است که آیا فقط صنعت خودروی کشور است که به حمایت نیاز دارد؟ برای مثال اگر به صنایع کفش و فرش نظری افکنیم، با تصویری غیراز سپردن بازارهای داخلی و خارجی به تولیدکنندگان و رقبای خارجی مواجه می‌شویم؟ (خبرنامه انجمن سازندگان قطعات و مجموعه‌های خودرو، فروردین ۱۳۸۹)

دبیر کارگروه حمایت از تولید: قانون جامع صنعت درحال تدوین است

دبیر کارگروه حمایت از تولید با اشاره به بی‌نظمی‌های موجود در قوانین و مقررات مربوط به بخش صنعت و تولید کشور گفت: برای پایان دادن به این بی‌نظمی‌ها قانون جامع صنعت براساس مطالعه تطبیقی با قانون سایر کشورها درحال تدوین است.

عزت‌الله زارعی در نشست مشترک مسئولان وزارت صنایع و معادن و تشکل‌های صنعتی و تولیدی گفت: کارگروه حمایت از تولید کار اصلی خود را از مهرماه سال گذشته آغاز کرد و مصوبات این کارگروه در حکم مصوبات هیئت دولت است.

وی با بیان اینکه کارگروه حمایت از تولید تاکنون برخی از مصوبات دولت را در حوزه صنعت و تولید اصلاح کرده، توضیح داد: به‌عنوان مثال بانک‌ها اعلام کرده بودند که کلیه واحدهایی که بدهی معوق دارند، نمی‌توانند تسهیلات جدید بگیرند، اما با تصویب کارگروه حمایت از تولید قرار شد فقط واحدهایی که بدهی معوق آنها تعیین تکلیف نشده است، نتوانند تسهیلات جدید بگیرند که این موضوع در بسته سیاستی نظارتی بانک مرکزی نیز گنجانده شد.

دبیر کارگروه حمایت از تولید همچنین با اشاره به تلاش این کارگروه برای ایجاد انگیزه در واحدهای صنعتی برای سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته کشور تأکید کرد: کارگروه

حمایت از تولید در واقع کابینه بخش صنعت و معدن کشور بوده و کار آن به هیچ وجه موقتی نیست (ایسنا، ۳ اردیبهشت)

الحاق صنعت فرش از وزارت بازرگانی به سازمان میراث فرهنگی

صادرکنندگان فرش مخالف - تولیدکنندگان فرش موافق

صادرکنندگان فرش دستباف ایران در نامه‌ای به رئیس جمهور خواستار منتفی شدن موضوع الحاق صنعت فرش کشور به سازمان میراث فرهنگی و گردشگری شدند. در این نامه آمده است: «لازم دانستیم برحسب وظیفه، مطالبی در ارتباط با احتمال تغییر جایگاه سازمانی متولی دولتی فرش دستباف ایران که جزئی از شناسنامه فرهنگی و تاریخی این مرزوبوم و وسیله اشتغال و ارتزاق جمع زیادی از مردم زحمتکش و محروم کشور است، مطالبی را به عرض برسانیم تا این نظرات مشفقانه و خیرخواهانه بر تصمیم مسئولان محترم، به نفع کشور تأثیر گذارد» (خبرگزاری مهر، ۲۹ فروردین) در عین حال اتحادیه سراسری شرکت‌های تعاونی تولیدکنندگان فرش دستباف ایران با انتشار بیانیه‌ای از الحاق به سازمان صنایع دستی حمایت کرد. در این بیانیه آمده است: «این اتحادیه سراسری با پوشش ۲۶۴۰ تعاونی شهری از پیشنهاد معاونت سازمان صنایع دستی و گردشگری حمایت کامل را کرده و اطمینان داریم وضع از اینکه هست خوب‌تر می‌شود و بدتر نمی‌شود» (ایسنا، ۴ اردیبهشت)

کارگران کاغذسازی کارون پس از سال‌ها به کار بازگشتند

کارگران کاغذسازی کارون شوشتر پس از سال‌ها تعطیلی کارخانه بار دیگر به محل کار خود بازگشتند.

مدیرعامل شرکت کاغذسازی کارون گفت: شرکت کاغذسازی کارون شهرستان شوشتر هنوز کار خود را به صورت رسمی آغاز نکرده است، زیرا ماشین‌آلات این شرکت برای آغاز عملیات تولید آماده نیست و پنج درصد از تجهیزات که کلیدی‌ترین تجهیزات کارخانه به‌شمار می‌روند، هنوز نصب نشده است.

بیش از هفت ماه است که کارگران این شرکت در شهرستان شوشتر حقوق خود را دریافت نکرده‌اند و مسئله کارگران اخراجی این شرکت در سال‌های اخیر همواره از مشکلات حاد شوشتر بوده است.

شرکت کاغذسازی کارون از سال ۱۳۸۳ به دلیل مشکلات مالی و کارگری تعطیل است و مصوبه سفرهای نخست و دوم ریاست‌جمهور به استان خوزستان برای رفع مشکلات این شرکت و راه‌اندازی آن هنوز محقق و عملیاتی نشده است (فارس، ۴ اردیبهشت)

نایبرئیس کانون عالی شوراهای اسلامی کار

ضمانت پرداخت دستمزد کارگران، مهمتر از تعیین حداقل دستمزد آنهاست

نایبرئیس کانون عالی شوراهای اسلامی کار سراسر کشور با انتقاد از اینکه برخی کارفرمایان به دنبال بهانه‌جویی برای پرداختن حقوق کارگران هستند، گفت: ایجاد ضمانت پرداخت از تعیین حداقل دستمزد مهمتر است. وی با گلایه از کارفرمایانی که برای پرداخت دستمزد کارگران بهانه می‌آورند گفت: سؤال اینجاست که چرا کارگاهی که از فروش و نقدینگی مناسبی نیز برخوردار است پنج ماه می‌گذرد و حقوق کارگر خود را نمی‌پردازد؟ (خبرگزاری مهر، ۴ اردیبهشت)

شرکت‌های خدماتی تأمین نیروی انسانی از نظر دولت حذف شده هستند

وزیر کار و امور اجتماعی: به منظور صیانت از نیروی کار، شرکت‌های خدماتی نیروی انسانی از نظر دولت حذف شده هستند و هیچ دستگاه دولتی مجوز همکاری با این شرکت‌ها را ندارد. شیخ الاسلامی همچنین اعلام کرد: با تدابیر و اقدامات به وجود آمده در سطح دولت و وزارت کار روند بنگاه‌های بحران‌دار طبق آمار تا اسفند ۱۳۸۸ نسبت به سال مشابه ۷ درصد کاهش داشته است. علیرغم تمام مشکلات و بحران‌های جهانی، تحریم، خشکسالی و جریان فتنه بعد از انتخابات با برنامه‌ریزی هدفمند و تعهد نسبت به اجرای برنامه‌ها این مسئله با حضور کارفرمایان تا حدودی رفع شده است (فارس، ۵ اردیبهشت)

خرید ۲۱۴ قلم کالای خارجی برای دستگاه‌های اجرایی ممنوع شد

خرید ۲۱۴ قلم کالاهای نهایی خارجی که مشابه تولید آنها در داخل کشور برای دستگاه‌های موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری ممنوع شد.

عزت الله زارعی، دبیر کارگروه حمایت از تولید با اعلام خبر فوق افزود: از این پس خرید این نوع کالاها توسط دستگاه‌های اجرایی ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری به صورت مستقیم یا از طریق پیمانکاران طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ممنوع بوده است و ذی‌مسئولان دستگاه‌های اجرایی یا عناوین مشابه مکلفند از پرداخت اعتبار خرید کالاهای یاد شده بصورت مستقیم یا اسناد مندرج در صورت وضعیت‌های ارسالی از سوی پیمانکاران خودداری کنند (پایگاه اطلاع‌رسانی دولت، ۷ اردیبهشت)

به خاطر تعلل گمرک در ترخیص قطعات، تولید گوشی همراه در ایران منتفی است

فرهاد پورمختار بوشهری، عضو انجمن تولیدکنندگان گوشی تلفن همراه گفت: متأسفانه گمرک ایران در ترخیص قطعات مورد نیاز تولیدکنندگان داخلی گوشی تعلل کرده و ترخیص این قطعات معمولاً دو تا سه ماه طول می‌کشد که با این شرایط نمی‌توان به تولید ادامه داد.

وی افزود: این تعلل در حالی رخ می‌دهد که گمرک به گوشی‌های خارجی در کمترین زمان ممکن اجازه ترخیص می‌دهد که برخی از این گوشی‌ها حتی بعضاً غیراستاندارد هم هستند و فقط چون برند معروفی دارند، به آنها اجازه ترخیص داده می‌شود (ایسنا، ۸ اردیبهشت)

پنج وزارتخانه مأمور حل مشکلات تولید و صنعت شدند

هیئت وزیران با پیشنهاد رئیس‌جمهور برای تشکیل ستاد حل مشکلات تولید و صنعت به عضویت نمایندگان تام‌الاختیار پنج وزارتخانه، بانک مرکزی و بانک‌ها موافقت کرد.

هیئت وزیران بنا به پیشنهاد رئیس‌جمهور و به استناد اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب کرد برای حل سریع‌تر مشکلات اجرایی واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی و شهرک‌های صنعتی، ستادی به ریاست وزیر صنایع و معادن و با حضور معاونان و مدیران ذیربط آن وزارتخانه و نماینده تام‌الاختیار وزارت امور اقتصادی و دارایی (در زمینه امور مالیاتی و امور گمرکی)، وزارت نیرو، وزارت کار و امور اجتماعی، سازمان تأمین اجتماعی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانک‌های عامل کشور تشکیل شود.

تصمیمات این ستاد پس از تصویب وزیر صنایع و معادن به عنوان نماینده ویژه رئیس‌جمهور در امور اجرایی موضوع مذکور برای دستگاه‌های ذیربط لازم‌الاجراست.

وزیر صنایع و معادن مکلف است ماهیانه گزارشی از اقدامات انجام شده را به هیئت وزیران ارائه کند. معاون اول رئیس‌جمهوری نیز این مصوبه را برای اجرا به وزارتخانه‌های ذیربط ابلاغ کرده است (خبرگزاری مهر، ۱۰ اردیبهشت)

رونق صنعت خودرو در سال جدید

فروش خودرو در ماه‌های ابتدایی امسال حدود ۳۰ درصد نسبت به ماه‌های مشابه سال قبل افزایش یافت که دلیل آن را می‌توان به کمرنگ شدن رکود اقتصاد جهانی و داخلی، تحویل بالای خودرو از سوی تولیدکنندگان و همچنین ایجاد آرامش سیاسی در جامعه نسبت داد. البته، با وجود رونق بازار، قیمت خودرو تغییر چندانی نداشته و تقریباً با همان قیمت ماه‌های پایانی سال قبل معامله می‌شود (فارس، ۱۰ اردیبهشت)

واحدهای تولیدی آبمیوه و کنسانتره آذربایجان غربی در وضعیت ضرردهی هستند

نایب‌رئیس اتاق بازرگانی ارومیه: طی سال گذشته واحدهای تولید آبمیوه و کنسانتره در استان با ۲۰ میلیارد تومان ضرر محصولات خود را عرضه کردند و در صورت عدم حمایت دولت صنعت کنسانتره آذربایجان غربی به‌طور کامل نابود می‌شود.

صنعت کنسانتره با حیات اقتصادی استان در ارتباط است، به طوری که اشتغال و معیشت عده زیادی از جمله افراد مشغول در واحدهای تولیدی، اعضای واحدهای حمل‌ونقل، کشاورزان، توزیع‌کنندگان به این صنعت بستگی دارد (فارس، ۱۱ اردیبهشت)

افتتاح سامانه خرید اعتباری، سخاکارت؛ با هدف حمایت از تولید داخلی

به‌منظور افزایش توان خرید و رفاه کارکنان، رونق اقتصادی، توسعه تجارت الکترونیک و بانکداری الکترونیکی، کنترل و تنظیم بازار و اصلاح زنجیره تأمین و توزیع کالا و حمایت از کار و تولید داخلی، سامانه خرید اعتباری (سحا) در وزارت بازرگانی افتتاح شد.

رئیس شورای اصناف در مراسم افتتاح این سامانه گفت: با افتتاح سخاکارت رقابت شدیدی بین تولیدکنندگان برای افزایش کیفیت و کاهش قیمت تمام شده شکل می‌گیرد که موجب رونق فضای کسب‌وکار در کشور می‌شود. همچنین با افتتاح این سامانه جلوگیری از ورود کالای قاچاق محقق می‌شود که برای بخش تولید کشور بسیار با ارزش است (فارس، ۱۱ اردیبهشت)

قیمت تخم‌مرغ به زیر قیمت تمام شده کاهش یافت

نایب‌رئیس اتحادیه مرغداران استان تهران گفت: درحالی که قیمت هر عدد تخم‌مرغ درب مرغداری به ۴۵ تومان رسیده، با قیمت ۱۰۰ تومان به‌دست مصرف‌کننده می‌رسد و چشم‌اندازهای کمبود این محصول را در آینده به‌وجود آورده است. قیمت تخم‌مرغ از هزینه تمام شده پایین‌تر قرار گرفته و باعث می‌شود در آینده با توجه به اینکه مرغداران از جوجه‌ریزی مرغ تخم‌گذار خودداری می‌کنند، در ۳ تا ۴ ماه آینده با کمبود تخم‌مرغ قیمت آن به‌شدت افزایش پیدا کند (فارس، ۱۱ اردیبهشت)

انتقاد استاندار قم از قراردادهای کارگری سفید امضا و ضعف نظارتی اداره کار

استاندار قم با انتقاد از انعقاد قراردادهای سفید امضا در به‌کارگیری کارگران توسط برخی کارفرمایان گفت: انعقاد این‌گونه قراردادها در قم نشان‌دهنده ضعف نظارتی اداره کل کار و امور اجتماعی در رسیدگی به امور کارگران است.

موسی‌پور بیمه کارگری را از دیگر دغدغه‌های این قشر عنوان کرد و افزود: مجلس در جهت رفع

این مشکل گام برداشته و با تصویب لایحه‌ای که به دولت ابلاغ خواهد شد، رسیدگی به این مشکلات در دستور کار سریع دولت قرار می‌گیرد.

استاندار قم خاطرنشان کرد: مشکلات کارگری باید توسط قشر خود کارگر حل شود و کارگر خود را از جامعه کارفرمایی جدا نبیند و هر دو به صورت منسجم در جهت پیشبرد توسعه ملی گام بردارند (خبرگزاری مهر، ۱۲ اردیبهشت)

ایرالکو ضرر داده ولی ورشکست نشده است

به دلیل بروز بحران جهانی قیمت آلومینیم در جهان زیر قیمت مواد اولیه رسید، در سال گذشته صنعت آلومینیم در جهان با خسارت‌هایی روبرو شد به گونه‌ای که قیمت مواد اولیه مورد استفاده در شرکت ایرالکوی اراک به هزار و پانصد و چهل تومان رسید ولی قیمت فروش محصول نهایی به هزار و چهارصد تومان کاهش یافت که این موضوع سبب شد این شرکت با مشکلات مالی در سال گذشته روبرو شود که با اتخاذ سیاست‌های مناسب و کاهش هزینه‌ها قسمتی از این خسارت‌ها جبران شد.

مدیرعامل شرکت ایرالکو با بیان اظهارات فوق افزود: هم‌اینک در طرح ایرالکو بالغ بر ۴۰۰ میلیارد تومان سرمایه‌گذاری شده است که نباید ضرر ۳۰ میلیارد تومانی این شرکت را در سال گذشته را به ورشکستگی آن مرتبط کرد (خبرگزاری مهر، ۱۳ اردیبهشت)

۹۵ درصد کارگران در آذربایجان غربی با قرارداد موقت کار می‌کنند

قائم مقام خانه کار و کارگر آذربایجان غربی با انتقاد از نبود حمایت‌های بیمه‌ای برای ساماندهی این کارگران مشمول قانون نظام جامع تأمین اجتماعی، افزود: بیش از ۹۵ درصد کارگران در آذربایجان غربی با قرارداد موقت کار، بیشتر در بخش‌های خصوصی فعالیت دارند.

علی صحرانورد نداشتن امنیت شغلی به واسطه تصویب قانون قرارداد موقت کار را اولین معضل جامعه کارگری آذربایجان غربی عنوان کرد و گفت: متأسفانه وجود این امر باعث کاهش سطح راندمان و کیفیت محصولات تولیدی شده است.

وی قراردادهای سفید امضا را از دیگر مشکلات و حربه‌های کارفرمایان برای استثمار کارگران برشمرد و ادامه داد: وجود این قراردادهای امکان اخذ حقوق تضییع شده کارگران در محاکم قضایی از نمایندگان جامعه کارگری سلب می‌کند (خبرگزاری مهر، ۱۳ اردیبهشت)

مدیرعامل پتروشیمی

قوانین در جهت تسهیل واردات است، نه تولید داخلی

عبدالحسین بیات مدیرعامل پتروشیمی گفت: در حمایت از ساخت داخل و توسعه صنعت داخلی نیاز به بسترسازی و روان سازی قوانین و مقررات کشور داریم و درحال حاضر قوانین عمدتاً در جهت تسهیل واردات است، نه تولید داخلی.

مدیرعامل شرکت ملی صنایع پتروشیمی خاطرنشان کرد: درحالی ظرفیت نصب شده صنعت پتروشیمی در سال ۱۳۵۷ حدود ۱/۵ میلیون تن در سال بود که هم‌اکنون با رشد ۳۰ برابری به ۴۹/۵ میلیون تن رسیده است. در این زمینه باوجود همه ناملایمات ناشی از آثار جنگ، تحریم‌های سیاسی، عدم مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی و محدودیت منابع داخلی، با تأمین نیازهای خود برنامه‌های اول تا سوم و بخشی از برنامه چهارم محقق شده است (ایسنا، ۱۹ اردیبهشت)

مجهزترین کارخانه ابریشم‌کشی گیلان با یک‌چهارم ظرفیت کار می‌کند

مجهزترین کارخانه ابریشم‌کشی گیلان فقط در یک شیفیت کاری با یک‌چهارم ظرفیت واقعی کار می‌کند.

سیدمحمد جواهری مدیر این کارخانه اشباع بازار از نخ ابریشم خارجی ارزان‌قیمت و کمبود پيله تر ابریشم داخلی دو دلیل اصلی کاهش تولید است.

وی افزود بر اثر واردات بی‌رویه نخ ابریشم خارجی، ۱۰ تن نخ ابریشم تولیدی کارخانه در انبار مانده است (خبرگزاری مهر، ۲۳ اردیبهشت)

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۲۲۵

عنوان گزارش: پایش فضای کسب‌وکار اردیبهشت ۱۳۸۹

نام دفتر: گروه مطالعات فضای کسب‌وکار

تهیه و تدوین‌کنندگان: سید محمدرضا حسینی، حجت دهقانی و بناد کوکی

مدیر مطالعه: —

ناظر علمی: سید امیر سیاح

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. فضای کسب‌وکار

۲. برنامه پنجم توسعه

۳. مشکلات تولیدکنندگان

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۲/۲۹